

[Anden næstformand.]

bejdsmarkedsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om forsvarsordningens videreførelse.
(Beslutningsforslag nr. B 1. Fremsat 2/3 77).

Forslaget sættes til forhandling.

Søgaard (S):

Kort før valget, nemlig den 13. januar, havde vi her i dette høje ting en daglang debat om de kommende års forsvarsplaner, en debat, der var fremkaldt af en forespørgsel. Jeg skal ikke gentage alle disse ting, vi havde fremme på dette tidspunkt, men hellige mig nogle forholdsvist korte bemærkninger til det forlig, som nu er indgået mellem partierne.

Vi mener fortsat fra socialdemokratiets side, således som vi også gjorde opmærksom på i januar, at der ikke er sket nogen ændringer omkring afspændingen på det militære område mellem øst og vest, som kan indicere en nyvurdering af dansk sikkerhedspolitik.

Vi mener også fortsat, at NATO-forsvaret bedst varetager de interesser, vi har i dette samarbejde, og vi kan derfor efter disse mange måneder, vi har forhandlet en ny forsvarsordning, nu indstille, at man vedtager dette 4 års forsvarsforlig med de ændringer, der fremgår af forslaget med bilag.

Vi har jo i dette arbejde været igennem mange modeller af forslag til forsvarsordninger lige fra 2 år og op til 8 år, lige fra minusbeløb til forsvaret over en neutral økonomi op til store plusbeløb til forsvaret, men vi er altså endt i et 4 års forlig uden udgiftsændring i forhold til det, 1973-loven tilsagde.

Forslaget er fortsat baseret på en fortsættelse af pris- og lønregulering, på uændrede styrkemål, på uændret tjenestetid og uændret struktur i forhold til 1973-loven.

Ministeren har i sin fremsættelse gjort opmærksom på nogle enkelte ajourførende ændringer. En af dem er det færre antal personalekategorier, som giver mulighed for større fleksibilitet i værnenes indbyrdes personelmæssige afbalancering. Endvidere vil der gennem en konvertering af det, man kalder merarbejdsbeløb på finansloven m. m., specielt inden for søværnet komme en del flere officerer og øvrigt

militærpersonel i arbejde, således at vi også på denne måde ligesom udfylder en del af en mission omkring det beskæftigelsesmæssige.

Værnepligtslønnen er som hidtil forudsat holdt uden for rammen, sammen med hvad der i øvrigt måtte komme af opgaver inden for fiskeriinspektion, forureningsbekæmpelse og de såkaldte fredsbevarende FN-operationer.

Hjemmeværnet, som jo hviler på en særlig lov, der ikke er til behandling i denne samling, har i de senere år haft en stærk tilgang, først og fremmest af unge; tilgangen har netto været ca. 4.000 siden 1974, og det er givet, at en sådan tilgang vil medføre yderligere forstærket aktivitet og dermed også behov for større midler.

En hel del af dem, som er kommet, er unge, som ikke har været soldater, i modsætning til hvad der tidligere gjaldt, nemlig at ca. en 75–80 pct. af dem, der kom til hjemmeværnet, var soldateruddannet. Da det nu er sådan, at under 50 pct. af dem, der kommer til hjemmeværnet, er soldateruddannet, er det givet, det kræver flere instruktørtimer og andet, som simpelt hen gør, at det bliver dyrere, samtidig med at også udrustning og materiel for mange deles vedkommende efterhånden er opbrugt, og at disse lagre skal fyldes igen.

Det er jo også sådan, at dette hjemmeværn, som nu efterhånden er på ca. 72.000 frivillige, består af frivillige, som ved deres personlige indsats yder et bidrag til det samlede forsvar. De må derfor have krav på en rimelig uddannelse og en rimelig materiel status. Derfor er socialdemokratiet indstillet på også at yde de i alt op til 32 mill. kr. i de 4 år, som det drejer sig om, til at afhjælpe disse mangler.

Den såkaldte genforhandlingsklausul, som jo er indbygget i aftalen mellem partierne i forliget, er den første egentlige genforhandlingsaftale, vi har haft på papiret. Jeg forstår, at ikke alle er lige tilfreds med den. Socialdemokratiet har i forhandlingerne ikke lagt skjul på – og det gjorde vi også den 13. januar – at vi ønsker en folkelig opbakning bag forsvaret og en opbakning af vort forsvar, som meget nøje hænger sammen med den sociale uddannelsesmæssige sikkerhed, og den ønsker vi absolut ikke sat over styr. Det betyder f. eks., at hvis der sker væsentlige nedskæringer på de budgetområder, jeg her har nævnt, vil vi naturligvis forlange genforhandlinger om forsvarets økonomi. Jeg vil også gerne bemærke, at der i dette høje ting efter valget efter min opfattelse

[Søgaard.]

ikke findes et flertal for nedskæringer på de to områder, det sociale og det undervisningsmæssige, som jeg har peget på. Derfor er en stærkere formulering af klausulen mere teoretisk end egentlig praktisk, og derfor mener jeg også, at den ikke har den store betydning, som den måske havde før valget.

Vi indstiller altså, at dette beslutningsforslag vedtages, og vi er naturligvis klar til også at se på det i et udvalgsarbejde.

Anden næstformand (Erlendsson):

Taletiden er ved denne sags behandling 5 minutter.

Arentoft (FP):

Lad mig straks fra starten slå fast, at fremskridtspartiet vil være en pålidelig partner i et forsvarsforlig. Det har vi til stadighed fremført i skrift og tale.

Vi er enige i, at det nugældende forlig af 14. marts 1973 har muliggjort en stadig forbedring af forsvaret i forligsperioden. Vi er også enige i, at situationen inden for forsvaret i de sidste 4 år har været karakteriseret af en rolig udvikling henimod en realisering af forsvarets styrkemål på grundlag af en rationel planlægning. Vi er også enige i, at forsvarsordningen fortsat baseres på Danmarks medlemskab af NATO.

Derfor har det vakt stor forundring hos fremskridtspartiet og dets 450.000 vælgere og også hos mange andre i dette land, at man ikke på noget tidspunkt har søgt den mindste kontakt fra regeringens side eller fra det oprindelige 8 mands udvalg, der senere blev udvidet til et 12 mands udvalg, til fremskridtspartiet. Jeg skal dog ikke undlade at nævne, at centrumdemokraterne i oktober sidste år søgte at indtage fremskridtspartiet i forhandlingerne. De nærmere detaljer herom op til situationen i dag, hvor klokken jo hastigt nærmer sig 12, redegjorde jeg udførligt for under forsvarsdebatten den 13. januar i år, og jeg skal tillade mig at henvise til fortryk af Folketingets Forhandlinger, sp. 3626-3630.

Fremskridtspartiet er altså fortsat holdt udenfor og er i øjeblikket ikke indbefattet i den kontaktgruppe, der ifølge forligsaftalen af 28. februar 1977, afsnit IV, punkt 6, skal oprettes pr. 1. april 1977. Vi får forelagt et fuldt færdigt forslag til folketingsbeslutning om forsvarsordningens videreførelse uden at have haft den mindste lejlighed til at give nogen form for

besyv med og uden at have nærmere kendskab til detaljerne. Jeg kunne fristes til at spørge, om det er »politisk lovligt« at lade hånt om flere hundrede tusinde danske borgere i en så vigtig sag som at vise vor vilje til at yde det fornødne, så Danmark kan bestå som en fri og selvstændig nation. I den forbindelse vil jeg gerne citere indledningen til et brev af 10. oktober 1976, det er forsvarsudvalgets bilag 3 fra 1976-77, 1. samling, til forsvarsministeren og folketingets forsvarsudvalg:

»Danske Forsvarsbroderselskaber, Soldater- og Marineforeningers Samråd vil gerne med denne henvendelse appellere til forsvarsministeren og forsvarsudvalgets medlemmer om i et bredt politisk samarbejde at skabe grundlag for en videreførelse af forsvarsforliget af 1973.«

Mon ikke disse ord udtrykker de ønsker, som næres af et meget stort flertal i den danske befolkning?

Som jeg har nævnt tidligere, har socialdemokratiet, det konservative folkeparti, centrumdemokraterne, det radikale venstre og kristeligt folkeparti indgået en aftale den 28. februar 1977 om beskæftigelsesforanstaltninger, boligpolitik, finanspolitiske foranstaltninger, forsvarsordningen og diverse. Det konservative folkeparti er ikke forpligtet til at medvirke til finanspolitiske foranstaltninger samt indberetningspligt for pegneinstitutioner og kuponskat under diverse. Partiet venstre er kun med i aftalen om forsvarsordningen, og det radikale venstre tager forbehold over for en 4-årig aftale om forsvarsudgifterne. Det er altså en aftale med masser af undtagelser og forbehold, og den er slet ikke omtalt i det foreliggende forslag til folketingsbeslutning. Derfor skulle der vel også kunne ske ændringer i aftalen på de områder, der ikke allerede er lovgivet for. Under den kommende udvalgsbehandling skal det derfor vise sig, om de seks partier ønsker den brede opbakning bag forsvaret, der inkluderer fremskridtspartiets stemmer, og som må medføre, at kontaktudvalget, der er repræsentativt for de partier, der har en positiv indstilling til Danmarks forsvar baseret på medlemskab af NATO, også omfatter fremskridtspartiet.

Jeg opfordrer derfor forligspartierne omkring forsvarsordningen til ikke at vise sig som partier, der i partitaktikkens navn og med forsvaret som brik i spillet for enhver pris vil holde fremskridtspartiet ude, men at forligspartierne vil vise sig som sande demokratiske partier.

(Kort bemærkning).

Robert Pedersen (S):

Når hr. Arentoft taler om forsvarspolitisk troværdighed, er det vist på sin plads, at stille hr. Arentoft det ganske konkrete spørgsmål, om den besparelsesplan, som hr. Arentofts parti har lavet under overtitlen »60.000 kr. skattefrit«, og hvori der tales om 760 mill. kr. i besparelser på forsvaret, står ved magt. I så fald kan man ikke som ved tidligere lejligheder henvise til, at det drejer sig om en lønreduktion på 14 pct., for så mangler der stadig $1\frac{1}{2}$ mia kr. I så tilfælde er både kommunister, VSere og SFere også troværdige i forsvarspolitisk henseende, og det er derfor og alene derfor, fremskridtspartiet er holdt ude.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Man skulle tro, vi var tilbage ved forsvarsdebatten den 13. januar, når hr. Robert Pedersen nu igen trækker det stykke papir op af lommen. Hr. Robert Pedersen skal se, hvad der står i finansloven, og ikke, hvad der står i et forslag.

Arne Christiansen (V):

Jeg synes, der er grund til at gratulere forsvarsministeren med, at han nu efter 9 måneders forhandlinger har barslet med dette forlig. Det blev allerede klart under de første faser af forhandlingerne i 12 mands gruppen, at der var væsentlige punkter, som partierne var enige om, og som vi kunne rydde af bordet. Jeg nævner uændrede styrkemål, uændret tjenestetid, uændret struktur, og at man holdt soldaterlønnen uden for budgettet. Dér, hvor uenigheden først og fremmest har bestået, har været med hensyn til forligets løbetid og budgetrammen.

Jeg vil gerne understrege her ved denne første behandling, at venstre gerne havde set en længere løbetid – helst 8 og i hvert fald 6 år – og vi havde også gerne set, at vi havde imødekommet de ret så beskedne ønsker, som er indeholdt i forsvarschefskitsen med hensyn til forbedringer på grundlag af erfaringer under det nuværende forlig, men vi har strakt os langt, fordi vi mener, at den sikkerhedspolitiske situation og de muligheder, forsvaret under hensyn til denne skal have at arbejde under, ikke tilsiger, at vi skal diskutere forsvaret hvert år i forbindelse med finanslovsforslaget.

Derfor har vi kunnet acceptere de 4 år og også det uændrede grundbudget, men jeg synes, det er værd at fremhæve, ganske som den socialdemokratiske ordfører gjorde det, at der er væsentlige beløb uden for denne ramme, og jeg vil gerne som noget afgørende understrege soldaterlønnen og pengene til hjemmeværnet.

Det er nemlig sådan med et forsvarsforlig, at det er intet værd, hvis ikke det har den nødvendige folkelige opbakning, og i og med at vi skaber et bedre klima for vore værnepligtige og skaber de nødvendige muligheder for uddannelse og udrustning af de stadig flere frivillige, som er den egentlige garant for værneviljen i dette land, sikrer vi også denne folkelige opbakning.

Der er to punkter, som også har været drøftet meget under forligsforhandlingerne, nemlig den såkaldte genforhandlingsklausul og den kontaktgruppe, som naturligt må følge iværksættelse og administration af det kommende forlig, ganske som en 8 mands gruppe har gjort det i de 4 år, vi nu er ved at være ved enden af; det har vist sig at være en fornuftig foranstaltning.

Jeg vil gerne i denne forbindelse sige, da der ikke står noget om det i ministerens forslag og det derfor vil være et problem, som vi kommer til at drøfte i de udvalgsforhandlinger, der begynder allerede, når denne debat er overstået, at venstre har det principielle synspunkt, at en uomgængelig forudsætning for at være med i en sådan gruppe må være, at man stemmer for forliget, og at man stemmer for de ændringsforslag, som ministeren stiller til 3. behandling af finanslovsforslaget. Der kan også være andre faktorer, andre kriterier, der spiller ind; dem kan vi drøfte nærmere i det udvalgsarbejde, der forestår, hvor venstre vil medvirke positivt og effektivt.

Poul Schlüter (KF):

Siden taletiden i dag kun er 5 minutter, skal jeg med hensyn til det konservative folkepartis bedømmelse af den udenrigs- og sikkerhedspolitiske situation henvise til de bemærkninger, jeg gjorde, da vi sidst havde forsvarsdebat i januar måned. Udgangspunktet, når Danmark skal tilrettelægge sin forsvarspolitik, er nu engang de barske realiteter og den militærpolitik, som føres af andre lande. Heroverfor skal vi tilrettelægge vore forhold så klogt og så rigtigt som muligt, og det mener jeg nu sker med udgangspunkt i den aftale om en ny 4-årig for-

[Poul Schlüter.]

svarsordning, som er truffet mellem en række partier. Det skal nu vise sig, når vi kommer til afstemningen, om flere slutter sig til, og det skal de naturligvis være hjertelig velkomne til at gøre, men jeg vil gerne sige, at når hr. Arentoft i dag gør gældende, at fremskridtspartiet nu er en fuldt troværdig partner i forsvarssagen, så ligger der deri, at det var fremskridtspartiet ikke, da de omfattende forhandlinger om den nye forsvarsordning blev indledt for nu ca. 1 års tid siden. Jeg erkender og noterer med tilfredshed, at der er sket en udvikling i fremskridtspartiets holdning til forsvaret, men da andre måtte indlede det omfattende arbejde til en ny forsvarsordning for 1 år siden, kunne man ikke regne med fremskridtspartiet som en troværdig partner.

Det er stadig et postulat fra hr. Arentofts side, når det fremføres i dag, at nu kan man regne med fremskridtspartiet. Vi kommer jo til en korsvej, når vi om forholdsvis få dage skal stemme om finanslovsforslagets § 22, som er forsvarsministeriet. Jeg vil med stor interesse afvente, om fremskridtspartiet afstår fra at stille ændringsforslag af nogen art, når § 22 behandles her i salen, for derpå kommer det jo an. Jeg går ud fra, at intet parti kan være fuld deltager i aftalen om den nye forsvarsordning uden fuld tiltrædelse af hele indholdet af § 22 i finanslovsforslaget.

Når jeg skal bedømme aftalen om den nye forsvarsordning, mener jeg, det er på sin plads at fremhæve som noget positivt, at nu bliver der altså ikke tale om nedskæringer af det danske forsvarsbudget; vi fastholder det, og på en række vigtige punkter supplerer vi det endog. Jeg tænker på den yderligere bevilling til hjemmeværnet, som er særdeles værdifuld, og jeg tænker på aftalen om, at udgifterne til den nu mere krævende fiskeriinspektion afholdes uden for det egentlige forsvarsbudget.

Så er det en aftale på 4 år. Vi havde gerne set den være længerevarende, 6 eller 8 år, men vi erkender, at en 4 års ordning på det givne grundlag er tilfredsstillende. Jeg mener, man kan gøre det således op, at den nye forsvarsordning betyder en let styrkelse af de danske værn, og det mener vi i det konservative folkeparti også er en nødvendighed, så anspændt som den internationale situation ser ud.

Vi er tilfredse med resultatet. Vi vil loyalt indgå i det kommende 4-årige samarbejde om virkeliggørelse af forsvarsordningen, og vi no-

terer i dag som en særdeles positiv ting, at der stadig er bred opbakning om dansk forsvar. Vi vil gøre, hvad vi kan, for at denne sag fortsat ikke skal gøres til genstand for evindelige omskiftelser, men at der ligger faste linjer for dansk forsvars fremtid.

Bollmann (CD):

Det forsvarsforlig, som nu er etableret mellem partier, som repræsenterer et stort flertal her i tinget, har været undervejs i lang tid. Fra mange sider har der været vist god vilje til at nå et fornuftigt resultat, og efter centrum-demokraternes opfattelse burde dette forlig have været en kendsgerning for længst, men som bekendt har der også været kræfter, der har søgt at trække det i langdrag, og nu står vi altså her i 11. time, hvor det nuværende forlig udløber om små 3 uger.

Nu er det jo ikke alt i forliget, som CD er fuldstændig tilfreds med. F. eks. kunne man have betænkeligheder ved den bemærkning fra ministeren om, at forslaget efter forsvarsrådets opfattelse ikke indeholder de forbedringer, som er indeholdt i forsvarschefens skitse, bortset altså fra minimale personelmæssige forbedringer.

I den forbindelse må man så håbe, at den tilfredshed, som forsvarsrådet alligevel har kunnet udtale, hvis der kunne opnås enighed om principperne, ikke påvirkes af, at et af partierne åbenbart ikke kan være enig med os andre.

Vi kunne også på andre områder have ønsket ændringer, f. eks. visse større bevillinger, men CD har anset det for vigtigst, at forsvaret nu får den fornødne ro til at arbejde i de næste 4 år.

Efter vor opfattelse er det at have et troværdigt forsvar simpelt hen en forudsætning for, at landet på næsten alle andre områder kan te sig, som det vil, herunder også at vi kan holde frie valg både i tide og utide. Vi finder, at et dansk forsvar med rimelige arbejdsvilkår i samarbejde med vore NATO-partnere er af afgørende betydning for vort demokrati, og vi mener ikke, man kan tillade sig at lade forsvarets opgaver og effektivitet være undergivet de sædvanlige partipolitiske mundhuggerier.

At partiet også anser tilhørsforholdet til NATO for afgørende, ses af, at vi simpelt hen har denne tilknytning med i vores formålsparagraf.

Vi anerkender også ministerens bemærkning-

[Bollmann.]

ger om, at selv om der politisk har vist sig tegn på afspænding imellem Øst og Vest, bl. a. takket være NATO, så tilsiger den sikkerhedsmæssige situation ikke i øjeblikket, at man slækker på forsvaret, og jeg vil tilføje snarere tværtimod.

Vi er også tilfredse med, at områder som øget fiskeriinspektion, udsendelse af FN-hjælpestyrker, forureningsbekæmpelse og andre lignende opgaver bliver sikret øgede midler i nødvendigt omfang, ligesom gennemførelsen af værnepligtslønnen ikke er med i det i forslaget nævnte rammebælt.

Jeg må også med glæde konstatere, at man på et ret tidligt tidspunkt af forhandlingerne stort set var enig om, at hjemmeværnet måtte styrkes. Som alle ved, har der i de senere år været en endog meget stor tilgang til hjemmeværnet af nye frivillige, og CD noterer med glæde, at der især har været tale om unge mennesker, både mænd og kvinder. Men for at alle disse nye kan få en forsvarlig uddannelse og iklædning, er det naturligt, at hjemmeværnet får de øgede økonomiske muligheder. Disse muligheder har nemlig ikke været fuldt ud til stede i den sidste periode af det nugældende forsvarsforlig.

Hjemmeværnet er som bekendt en del af totalforsvaret, og det vil bl. a. sige, at hvis hjemmeværnets effektivitet skal udnyttes fuldt ud, må vilkårene for forsvaret i øvrigt også være til stede.

Kritikere af forliget har sagt, at hvis der skal spares på andre områder i samfundet, må forsvaret også skæres ned. Hertil er der for det første at sige, at forsvarsudgifterne i dag er væsentligt mindre end for 10–15 år siden set i forhold til samfundets udgifter i øvrigt og også set i forhold til udgifterne pr. indbygger i de lande, vi normalt ynder at sammenligne os med. For det andet har forsvaret ved de sidste forlig været igennem en så kraftig nedskæring, at jeg tvivler på, at andre områder inden for det offentlige har oplevet noget tilsvarende, og for det tredje må en institution som forsvaret have tid til planlægning, til uddannelse og til den nødvendige investering i materiel. Derfor er det ikke rimeligt, at der med jævne mellemrum gives mulighed for at slå planlægningen i stykker ved at nedskære bevillingerne.

Det væsentligste ved forliget er dog, at der også i det nye folketing er partier, der tilsammen udgør et stort flertal, som stadig står bag

forsvaret og vort medlemskab af NATO, og som erkender, at så længe vor modpart bruger stadig flere midler til forsvaret, må vi også betale vor del af kontingentet til den fælles sikkerhed. På det område er jeg overbevist om, at folketinget er særdeles repræsentativt sammensat, og det mener jeg også man kan konstatere ved at se på opbakningen om hjemmeværnet.

Vi finder, at den indstilling, som forslaget giver udtryk for, giver os ret i vore synspunkter, og vi vil gå meget positivt ind i udvalgsarbejdet.

Gert Petersen (SF):

Jeg må naturligvis indrømme, at de små 6 mia pristalsregulerede danske kroner, der hermed afsættes til militæret hvert år i de næste år, på en vis måde er et beskedent bidrag, et meget beskedent bidrag, til de 1.700 mia kr., som man rundt om på jordkloden agter at anvende i dette finansår til al mulig djævelskab, som man kan slå hinanden ihjel med.

Men med så meget desto mere ret kunne man egentlig godt spørge: hvad skal disse 6 mia kr. gøre godt for? Hvad er det for en vanetænkning at tro – sådan som jeg nu har hørt den ene ordfører efter den anden give udtryk for det indtil trivialitet – hvad er det for en vanetænkning at tro, at vi opnår noget som helst fornuftigt ved at holde 41.350 mand på forsvarsministerens militære lønkonto? Jo, siger ministeren i sin fremsættelsestale, vi skal være parat til i givet fald at modtage allierede forstærkninger på dansk område til støtte for forsvaret af Danmark. Det vil altså sige, at hvis vi bliver angrebet, går man ud fra, at modparten vil være så flink og elskværdig at sætte så begrænsede styrker ind, at de 41.350 mand – og det er, ser jeg, indbefattet musikere – kan holde fjenden stangen et passende antal timer, indtil andre indtræffer med deres taktiske atomvåben, hvoraf man mener, der findes ca. 7.000 stk. i Forbundsrepublikken lige syd for vores grænse, eller indtil de har sendt B 52 bombefly herop, som meget hurtigt vil befri Danmark og forvandle København til et særdeles uattraktivt mål for modstanderen, men sandelig også for den overlevende del af befolkningen.

Ja men det er jo det, dette drejer sig om, og ikke hele denne suppe af velsignelser over det danske forsvar, som jeg nu i de sidste 15–20 minutter har hørt blive rørt sammen. Man må altså meget undskyldte, at vi i socialistisk folke-

[Gert Petersen.]

parti har den opfattelse, at for hvert år der bruges penge på militærvæsen i dette land, kastes der gode penge efter dårlige, for de midler kunne have været brugt fornuftigere også til forsvar af Danmark.

Vi er også tilhængere af, at Danmarks uafhængighed forsvarer, naturligvis er vi det. Vi modsatte os ikke dansk medlemskab af NATO og senere af fællesmarkedet, fordi vi ville opgive dansk suverænitet, tværtimod, man må vel snarere sige, at det er NATO- og EF-politikere, som trods deres martialske tale helt uden sværdsdrag har afstået væsentlige sider af Danmarks selvstændighed til udenlandske magter. Det får vi også fastslået ved denne forsvarsdebat. Det oplyses, at forliget har været forelagt selve den amerikanske general, der er NATO-chef i Europa, og han har sagt god for det. Hvad kan NATO-vennerne så ønske sig mere? Jeg skal erkende, at mig imponerer det ikke. Jeg synes tværtimod, det er trist, at noget så vigtigt som tilrettelæggelsen af Danmarks forsvar skal være afhængigt af, hvad en general i et andet lands hær tænker og mener.

Det forsvar, et uafhængigt Danmark, der handler i overensstemmelse med sine egne interesser, ville etablere, ville ikke være militært. Det kunne der være en vis fornuft i herhjemme i bagladegeværernes tidsalder, men det er 100 år siden. Nu lever vi altså – det vil man ikke rigtig se i øjnene – i atom- og brintbombernes og i MIRV-raketternes og atomubådernes tidsalder, og det er en helt anden snak.

I militærstrategisk tankegang taler man om tærskler. Tærsklen, en angriber skal overskride, må være så høj, at angriberen holder sig tilbage. Jeg vil holde på, at en så høj militær tærskel kan dette lille flade land med eller uden allierede ikke byde en eventuel angriber. Men så må man spørge: kan vi skabe os en moralsk tærskel, som vi kan sætte ind? Kan vi skabe os et sådant internationalt omdømme, at en angriber i hvert fald vil tøve mange gange, før et angreb sættes ind? Ingen tærskel giver fuld sikkerhed, det påstår jeg aldeles ikke, men den moralske vil formodentlig give mest sikkerhed for netop dette land med dets geografiske beliggenhed og udstrækning.

Hvis altså Danmark afrunder militært og bruger de midler, der derved spares, til hjælp for en verden i nød, til et beskedent, i verdensmålestok beskedent, men dog et bemærkelses-

værdigt, fast årligt bidrag til udligning af forskellene mellem den rige og den fattige verden, altså til overførsel til den tredje verden, ville vi have sat et eksempel, der både vil mane til efterfølgelse – og det kan der så sandelig være brug for – og som ville skaffe os så mange venner over hele verden, at vi kunne føle os mere sikre, end vi er i dag i kraft af ministerens 41.350 mand og nogle moralsk ret så anløbne allierede.

Allerede af disse grunde – der er også andre grunde til det – vil socialistisk folkeparti hverken have lod eller del i dette militærførlig, tværtimod, vi vil i de kommende år, dette være også sagt til hr. Poul Schlüter, der gerne vil have ro om dette spørgsmål, gøre en langt større indsats, end vi har gjort hidtil for at arbejde på, at dette forlig kan blive det sidste af den art, og at helt andre principper lægges til grund for sikring af dansk suverænitet, når vi når frem til 1981.

Fuglsang (DKP):

Forsvarsforligets placering i forligsklumpen er symbolsk for, hvordan tingene over for befolkningen stilles på hovedet.

Som første punkt slås på tromme for eller imod de 810 mill. kr. til beskæftigelsen. I afsnit II søger man mere eller mindre nødtvungent at afbøde de mest katastrofale virkninger af en i bund og grund forfejlet boligpolitik. Begge disse to afsnit ledsages af dyb bekymring for, hvor man kan hugge en hæl og klippe en tå for at skaffe finansiering, hvilket man så i afsnit III beskæftiger sig med. Så først – jeg vil ikke sige som rosinen i pølseenden – kommer det uden sammenligning dyreste og mest langtrækkende, nemlig forsvarsforliget, et forlig, som hvert af de følgende 4 år vil koste mindst 6.500 mill. kr. eller mere end 8 gange det beløb, som er afsat til beskæftigelse. Jeg sagde mindst, for enhver ved bl. a. fra F-16 flykøbene, at de materielle anskaffelser, man satser på, vil blive langt dyrere dels som følge af den almindelige inflation, dels som følge af den tekniske udvikling, som koster uhyre dyrt, til trods for at det materiel, man anskaffer sig, i vidt omfang vil være forældet, før vi nogen sinde får det. Desuden skal danske skatteydere betale deres del både til rustningsindustriens profitter og til de bestikkelser, man strør om sig med. Vi skal betale et ukendt beløb til de inspektionsskibe, som vi skal have i forbindelse

[Fuglsang.]

med fællesmarkedets fiskeripolitik, som ellers i forvejen koster dyrt for dansk fiskeri.

I modsætning til forligets andre poster tales her mindst muligt om, hvor pengene skal komme fra. Her synes tankegangen at være, at man tager noget fra daginstitutionerne, begrænser uddannelsesmulighederne, holder igen på boligbyggeriet eller over for pensionisterne osv. i den skure. Hyklerisk, fordi netop de, der ivrer mest for at øge militærudgifterne, samtidig er de mest kyniske, når det gælder nedskæringer. De vil være forsvarsvenner, så længe andre betaler for dem. Prisen for militæret kan ikke mindst aflæses i vores stigende gæld og rentebyrder. Ingen vil vel trods alt forsøge at bilde folket ind, at vi i de følgende 4 år kan bruge 26.000 mill. kr. til uproduktive formål, uden at det vil påvirke vor gæld, ganske som en væsentlig del af vores nuværende gæld har sit udspring i de 28 mia kr., vi har brugt i løbet af de seneste 6 år.

Spørgsmålet er naturligvis, hvad befolkningen får for de mange penge, som de betaler til militæret, et spørgsmål, som for øvrigt også har betydning militært set, nemlig for soldaternes kampmoral. Det var bl. a. afgørende for, at USA trods sin uhyre materielle overlegenhed ikke kunne klare hverken Vietnam eller Korea, at titusinder deserterede, og andre gik moralsk til grunde, fordi de ikke troede på det, de blev sat til at kæmpe for.

Hvad Danmark angår, har vi for længst forkastet den fædrelandskærlighed, man tidligere brugte som undskyldning, og vil erstatte den med kamp for Europa, atlantisk fællesskab eller fri verden. Man kan se i fremsættelsestalen, hvordan man, før folkettinget får det at vide, har drøftet væsentlige dele med NATOs generalsekretær, formanden for NATOs militærkomité og den øverstkommanderende for NATOs styrker i Europa. Sidst i rækken kommer folkettinget.

Man misbruger igen begreber som demokrati og menneskeret over for de arbejdere, man ikke sikrer retten til arbejde eller retten til at bruge deres organisationer i kampen for menneskelige forhold, over for de unge, hvis ret til en uddannelse og til en meningsfyldt tilværelse man beskærer.

Hvad hæren selv angår, så burde en demokratisk hær og især dens officerskorps i sin sammensætning være en genspejling af den befolkning, hvis interesser man angiveligt skulle

forsvare. Jeg ved ikke, om forsvarsministeren har undersøgt, hvor mange højere officerer der er kommet fra den arbejderklasse, som både hans og mit parti vælgermæssigt bygger på.

Der var engang, da forsvarsministerens forgængere kaldte sig krigsministre, og en af dem fremsatte oven i købet et forslag om fuldstændig afrustning. Dengang kunne man med nogen ret kalde sig forsvarsminister, hvis man overhovedet kunne kalde sig noget. I dag er det falsk reklame, ikke fordi jeg betragter forsvarsministeren som særlig krigerisk, men fordi vor hær, flåde og luftvåben i den grad er underordnet en aggressiv militærblok som NATO, dens beslutninger og dens målsætning. Det fremgår for øvrigt også af de øvelser, der er foretaget med napalm foruden kampmidler, som ifølge dagspressen ikke er fremmede for vort forsvar, nemlig kemiske og biologiske, altså hvad man betragter som udprægede angrebsvåben.

Nu vel, man vil føre dette forlig igennem, man vil fortsat forsøge at retfærdiggøre sig og, som man plejer at kalde det, skaffe sig folkelig rygdækning ved at vildlede befolkningen på en måde, som vi næsten kun kender fra besættelsen, da vi også skulle lytte til Sverige for at få lidt at vide om vores egne forhold. Men det kan og må ikke være det sidste ord i denne sag. Derfor bør det være en af fremtidens opgaver at rejse en folkestemning mod dette militære vanvid, og samtidig med at jeg må sige, at vi stemmer imod dette forslag, naturligvis, vil vi være med blandt de kræfter, som vil søge at føre en kamp imod militarismen i vort land.

Niels Helveg Petersen (RV):

Det radikale venstre er imod dette forslag om en 4-årig forlængelse af forsvarsforliget, og det radikale venstre agter at stemme imod dette forslag.

Det er indeholdt i de aftaler, der er indgået, at der mellem partierne, der står bag forliget, i forligsperioden kan optages drøftelser om eventuelle budgetændringer under hensyntagen til den sikkerhedspolitiske situation og under hensyntagen også til den økonomiske udvikling i den civile sektor, som det siges. Der kan optages drøftelser, men ingen part i forliget har ret til at kræve besparelser i de militære budgetter, hvis der bliver tale om nedskæringer på andre områder.

Jeg anser dette for at være urimeligt og ufornuftigt. Det sagde det radikale venstre før val-

[Niels Helveg Petersen.]

get, og vi gentager det efter valget. Socialdemokratiet sagde det også før valget, ja, hr. Per Hækkerup gik så vidt i et interview i Information som til at sige, at det var socialdemokratiet, der oprindeligt havde krævet en kraftig genforhandlingsklausul. Dette er ikke blevet fastholdt.

Der spændes nu et sikkerhedsnet ud under godt 5½ mia pristalsregulerede kroner, tilmed pristalsregulerede på en særlig favorabel måde ifølge forsvarschefens udtalelser i dag. Kan forsvarsministeren oplyse, hvorfor den pristalsregulering, som finder sted for forsvarsudgifternes vedkommende, er særlig favorabel i forhold til de reguleringsmetoder, der kendes andre steder? Jeg kan ikke heller tilbageholde en bemærkning til det, forsvarschefen siger i dag. Han betegner 200 mill. kr., som forsvaret yderligere havde ønsket til forsvaret om året, som småting i forhold til hele forsvarsbudgettet. Og det er det selvfølgelig opå, i forhold til de næsten 6 mia kr. er 200 mill. kr. småting, men for os, der for få dage siden under det største besvær, under de største politiske vanskeligheder og i øvrigt med et sagligt resultat, som vel ingen er alt for stolte over, måtte opkræve 370 mill. kr. i elafgift, er 200 mill. kr. ikke småting. Jeg tror, at udtalelser af denne art er ukloge, de skaber det indtryk i befolkningen, at målestokken for, hvad der er småt og hvad der er stort, er en helt anden, når det gælder forsvar, end når det gælder andre forhold.

Der spændes som sagt et sikkerhedsnet ud under forsvarsudgifterne. Jeg vil gerne spørge: hvilke andre områder i vort samfund har et tilsvarende sikkerhedsnet udsendt under sig? Ikke nogen af de mest ømfindtlige områder i vort samfund, ikke åndssvageforsorg, ikke omsorg for ældre, ikke indsatsen over for arbejdsløsheden. Betænkelighederne ved på denne måde at indskibe sig i 4 års uændrede udgifter er særlig store, fordi enhver, som betragter vor økonomiske situation, må vide, at den er ganske alvorlig betrængt.

For nylig udtalte nationalbankdirektør Hoffmeyer, at der var behov for en stramning i den økonomiske politik ved afgifter og ved besparelser. Man måtte forstå på nationalbankdirektørens udtalelser, at det var besparelser og en stramning i et stort omfang der var behov for, og dette gælder selv under forudsætning af, at overenskomstforhandlingerne på arbejdsmarke-

det fører til et gunstigt resultat. Kravet om nedskæringer på offentlige budgetter er ikke teori i de kommende år. Man kan sige desværre, men det er det altså ikke. Man kan diskutere, hvilke politiske flertal der er for hvad, men man kan ikke diskutere, at den økonomiske situation er sådan, at den meget hurtigt kan udvikle sig, så offentlige budgetter må holde for i en bestræbelse for at opbremse gældsætningen til udlandet og styrke betalingsbalancen og beskæftigelsen på længere tid.

Nogle af de partier, der står bag dette forslag, er blandt de første til at kræve massive besparelser på andre områder. Forsvarsudgifterne er tilsyneladende en hellig ko og kan ikke behandles som andre offentlige udgifter. Jeg finder, der er en ejendommelig dobbelthed i den holdning.

Der er talt meget om den folkelige opbakning bag forsvaret, og jeg tror, det er væsentligt for forsvaret, at der er en folkelig opbakning, det siger sig selv. Men er forligspartierne ikke selv den mindste smule betænkelige ved den folkelige virkning over for forsvaret af, at der skal skæres dybt ned andre steder, uden at der tilsvarende skæres på forsvarsudgifterne? Man planlægger her uændrede udgifter, men det vil vel betyde, at forsvarsudgifterne i 4 års perioden kommer til at udgøre en stigende andel af de samlede offentlige udgifter, fordi der på andre områder bliver behov for det største mådehold og den største tilbageholdenhed.

Tiden tillader ikke, at jeg går ind i en sikkerhedspolitisk diskussion, så jeg skal kun slutte med at sige, at efter vor opfattelse er det, der sker nu, uklogt og urimeligt. Vi har sagt det hele tiden. Vi drager den logiske konsekvens og vil derfor stemme imod. Vi har tidligere bidraget med vore stemmer til forsvarsforlig. Vi har gjort det, når vi fandt, at vi havde en rimelig mulighed for indflydelse og kunne påvirke det endelige resultat. Det har vi desværre ikke kunnet i denne omgang.

Honoré (KrF):

Jeg står her med et blad, der hedder Neues Deutschland. Det er udgivet i Østtyskland af SED. For halvandet år siden aflagde førstesekretæren for centralkomiteen dernede besøg i en militær enhed og udtalte dér, at socialismens militære overlegenhed er og bliver en hovedfaktor for sikringen af freden. Militær overlegenhed, det er det, de socialistiske lande

[Honoré.]

ønsker at have, og dette ønske og den oprustning, der har fundet sted, er baggrunden for, at vi skal have et forsvar i Danmark, og at vi skal blive enige om det mellem et flertal af partier.

Forsvarsudgifterne er så at sige en præmie, Danmark må betale for ikke at blive et kommunistisk diktatur som Tjcekoslovakiet og Østtyskland. Vi skal ikke have sovjetiske soldater til at marchere i sejrparader i strækmarch gennem Vesterbrogade eller Strøget.

Under forsvarsforhandlingerne havde kristeligt folkeparti et ønske om en løbetid for forliget på mere end 4 år og en betydelig udvidelse af den økonomiske ramme. Vi opnåede ikke så meget, der skal jo mange partier til at lave et forlig. Det foreliggende forsvarsforlig må betegnes som et kompromis, men et acceptabelt kompromis.

Når vi mener at kunne gå med til forsvarsforliget, skyldes det bl. a., at forsvaret ikke nedskæres i en periode præget af tilbageholdenhed med de statslige udgifter som helhed. Forsvarsudgifterne er inflationssikrede, hjemmevernet får op til 32 mill. kr. mere, og de ekstra udgifter til værnepligtsløn, fiskeriinspektion osv. holdes uden for rammen.

Den 4-årige løbetid giver forsvaret gode muligheder for planlægning af materielanskaffelser og uddannelse, og jeg vil sige, at den brede tilslutning til forsvarsforliget vil give forsvaret ikke ideelle, men dog acceptable arbejdsvilkår i de kommende 4 år.

Med disse ord skal jeg anbefale forslaget til vedtagelse.

Ib Christensen (DR):

Trods 61 nyvalgte folketingsmedlemmer og et nyindvalgt parti i folketinget har regeringen og et antal partier uden om dette ting og efter dets valg indgået et forsvarspolitisk forlig for 4 år frem, altså et forlig, der i hele dette tings funktionstid baster og binder et flertal.

Retsforbundets folketingsgruppe må også ved denne lejlighed tage afstand fra denne provokerende og lidet parlamentariske form for beslutningsproces. Vi betragter det også som et parlamentarisk tilbageskridt, at forliget forelægges til vedtagelse i form af et forslag til folketingsbeslutning, der kun underkastes to behandlinger; man burde have valgt lovforslagsformen.

Det foreliggende forslag til folketingsbeslut-

37 Ft

ning er et tyndt stykke papir, men samtidig en særdeles vidtgående bemyndigelse til en minister.

På det økonomiske område betyder det, at forsvarsudgifterne i modsætning til alle andre større udgiftsområder pristalsreguleres, ja, i visse henseender forøges. Det kan vi ikke acceptere i en tid, hvor nødvendigheden af offentlige besparelser af et ret betydeligt omfang er indlysende, og hvor der på en række sociale og uddannelsesmæssige områder er sket nedskæringer.

Vi må dog erkende, at øgede udgifter til fiskeriinspektion er nødvendige, ligesom hjemmevernet har behov for øgede bevillinger. Mends gennem en revision af materielanskaffelserne, dels gennem et ændret rekrutteringssystem må det være muligt at spare på udgifterne også til forsvaret.

Mit parti har tidligere her i tinget anfægtet klogskaben i visse materielanskaffelser, herunder F-16 flyene, som bliver på 2,6 mia kr. Ligeledes har vi gjort opmærksom på den samfundsøkonomiske besparelse, der kan ligge i at gennemføre frivillighedsprincippet fuldt ud i forsvaret.

Siden forsvarsforliget af 1960, som mit parti som bekendt medvirkede til, er der sket store fremskridt med hensyn til afviklingen af det overgreb mod det enkelte menneskes frihed, som tvangsudskrivningen er. Når det i bemærkningerne til forslaget hedder, at forsvarsministeren vil kunne foretage ændringer og tilpasninger mellem de enkelte personelkategorier inden for forsvarets samlede personaleloft, betragter vi det som fremskridt, der kan smidiggøre strukturen og måske endda være et skridt henimod et enhedsværn. Vi håber, at ministeren vil udnytte muligheden for i øget omfang at overgå til anvendelse af frivilligt personel.

Allerede i dag er 75 pct. af forsvarets personel frivilligt. Værnepligten hviler altså i praksis på en lille minoritet, som til gengæld risikerer at rives ud af sit uddannelses- og erhvervsforløb for så senere at blive hjemsendt til arbejdsløshed. Byrden er tung for alle tvangsudskrevne, men dobbelt urimelig for militærnægtene med den længere tjenestetid. Det burde være et mindstekrav, at man i hvert fald, så længe man har tvangsudskrivningen, gennemfører en reel ligestilling mellem civil og militær udskrivning.

Det forekommer videre helt absurd i en tid med 160.000 arbejdsløse, hvoraf op imod halv-

[Ib Christensen.]

delen er unge, at man ikke tager skridtet fuldt ud og afvikler tvangsudskrivning i løbet af den 4 års periode. Forsvaret vil med lethed kunne få det nødvendige personel.

Soldaterlønnen har man jo besluttet, og det er godt, men det betyder, at de værnepligtige bliver næsten lige så dyre som de frivillige. Hvorfor så ikke tage konsekvensen? Det skylder forligspartierne at give svar på. Gennem langtidskontraktansatte med en kombination af soldaterløn og uddannelsesstilbud vil man måske endda kunne forøge styrkemålet for de samme penge.

Da retsforbundet i lighed med andre partier i dette ting er holdt uden for den reale politiske beslutningsproces i denne sag og dermed forlods blevet afskåret fra enhver mulighed for indflydelse, da vi ikke kan godkende, at forsvaret som det eneste større udgiftsområde skal friholdes for besparelser, og da forligspartierne har undladt at kvitte det tvangsudskrivningssystem, som både menneskerettigheds-, samfundsøkonomiske og hensigtsmæssighedsbetragtninger taler imod, kan vi ikke medvirke til beslutningsforslagets fremme.

Kurt Hansen (VS):

I den seneste tid har vi jo oplevet en massiv strøm af sociale nedskæringer inden for dag-institutionsområdet og inden for de offentlige ydelser, som bliver givet til folk, der er mindre-bemidlede. Vi har set, hvordan boligforlig og miniboligforlig er slået igennem med kæmpe-mæssige huslejestigninger til følge, lønstagnation er også blevet en realitet for mange løn-arbejdergrupper, vi har set, hvordan man sætter ind med begrænsninger i ungdommens uddannelsesmuligheder, og noget af det vigtigste er det, der er blevet lavet inden for de seneste par år, nemlig indkomstpolitikken med dens uhyggelige fremtidsperspektiver. Det har jo ramt lønarbejderne meget hårdt.

Et af de områder, der altid går fri, når der skal laves nedskæringer, er militæret. Nu skal der altså med dette forlig, der er indgået, pumpes hundredvis af millioner kroner yderligere ud til krudt og kanoner. Sammen med politi og efterretningsvæsen er det jo sådan, at militæret er en hellig ko. Militæret er en afgørende faktor for magthavernes fortsatte magt. Det, at der nu med denne forsvarsklump skal pumpes nye kæmpeekstrasummer ud til militær og

hjemmeværn, mener jeg mere må tages som et udtryk for magthavernes svaghed end for deres styrke.

Dette forsvarsforlig kan NATO-partierne være mindst lige så tilfredse med som det forlig, der blev indgået i 1973. Forliget i 1973 sikrede jo reelt, at der kom gang i statsmagtens kasseapparat, hvad angår udbetaling til militæret. Kort før forsvarsforliget i 1973 blev indgået, havde der godt nok været en lille opbremsning i militærudgifterne, men ellers har vi set, hvordan man har drænet godt i statskassen fra militærets side.

Genforhandlingsklausulen, som socialdemokratiet under valgkampen gjorde til et centralt punkt i dette forlig, røg sig naturligvis en tur, da det kom til realitetsforhandlingerne. Dette på trods af at såvel regeringsmedlemmer som den socialdemokratiske ordfører, hr. Søgaard, klart og tydeligt har givet udtryk for, at denne genforhandlingsklausul måtte sikres, således at forsvarsudgifterne rent faktisk blev vurderet i sammenhæng med de sociale udgifter, med de uddannelsesmæssige udgifter og ikke mindst med udgifterne til de opgaver, samfundet i øvrigt har at varetage. Som sagt har den socialdemokratiske ordfører fremført disse ting, men det har forsvarsminister Orla Møller og økonomiminister Per Hækkerup også gjort. Genforhandlingsklausulen er ikke bare et radikalt påhit, blev det klart og tydeligt sagt fra socialdemokratiet til vælgerne under valgkampen. Hvis der overhovedet findes noget, der kan kaldes en socialdemokratisk venstrefløj, som rent faktisk tror på noget af det, de går ud og lover vælgerne, må de sidde med ikke bare én, men mange klumper i halsen på nuværende tidspunkt.

Det er imidlertid ikke bare via genforhandlingsklausulen, oprustningen er blevet sikret. Hjemmeværnet skal have yderligere 32 mill. kr., der skal ske en mindre udvidelse af officerskorpsen og øvrige professionelle soldater, og man skal såmænd se, at man faktisk nu skal opbygge en hel flåde med kanonbåde for at holde øje med, om der kommer nogen og tager et par torsk inden for 200 sømils grænsen. Forureningsbekæmpelse skal også indgå i forsvarets aktiviteter. Ja, som nabo til Jonstruplejren ved jeg i hvert fald, hvad det vil sige at være et forureningsoffer for lejrens støjterror simpelt hen, så det tror jeg ikke er den helt rigtige opgave at pålægge forsvaret.

[Kurt Hansen.]

I forbindelse med F-16 flyene kunne det være rart at vide: kan vi ikke få de nøjagtige tal for, hvor stor denne udgift vil blive? Og samtidig er det jo sådan, ikke mindst i forbindelse med F-16 flyene, at der faktisk er lagt op til en yderligere militarisering af den danske industri.

Om genforhandlingsklausulen siger den socialdemokratiske ordfører i dag i Information – jeg citerer:

»Når vi før valget ville have denne genforhandlingsklausul ind, var det jo, fordi det borgerlige flertal var til stede, men nu, hvor der findes op imod 94 mandater fra de radikale og og socialdemokrater til VS, vil der næppe være risiko for, at de borgerlige kan skære hårdt ned på disse områder, og derfor er klausulen ikke længere så vigtig.«

Disse områder er altså uddannelsesområdet og det sociale område. Jeg vil bare lige minde om, at de radikale var én af drivkræfterne i at få fjernet EFG-lønnen. De radikale har været én af drivkræfterne i at få det ejerlejlighedsforlig igennem, som kostede kæmpesummer.

Jeg vil godt til sidst have lov at spørge: har de borgerlige en reel vetoret i forbindelse med dette forlig? Kan socialdemokraterne få det genforhandlet, når de vil, eller kan de borgerlige sige stop? Og så vil jeg yderligere godt vide, om man kan give en klar garanti herfra for, at der ikke vil ske yderligere nedskæringer på det sociale og uddannelsesmæssige område. Det må være en klar konsekvens af de udtalelser, der er blevet fremført.

Melchior (CD):

Man kan mene, som kommunister, venstre-socialister og socialistisk folkeparti mener, og som i hvert fald hr. Glistrup har ment indtil for nogen tid siden, at det danske forsvar ikke har nogen mening. Man kan f. eks. mene, at den internationale situation ikke viser behov for at have et forsvar, eller man kan mene, at vi ikke er i stand til at have et forsvar, som kan fungere i tilfælde af, at der bliver behov for det. Det siger sig selv, at jeg ikke er enig i en sådan opfattelse, men det er en mening, som man kan have, og som ikke falder fra hinanden af indre selvmodsigelse.

Derimod synes jeg ikke, man kan mene det, de radikale mener, nemlig at man skal have et forsvar, men dets størrelse og kraft skal være afhængig af en hel række andre økonomiske omstændigheder. Det lyder logisk at sige, at når

der muligvis skal skæres ned på andre ting, så skal der også kunne skæres ned på forsvaret. Men hr. Niels Helveg Petersen vil vide, at ikke alt, der er logisk, også er rigtigt. Der er megen logik, som fører til nogle forvrøvlende slutninger.

Jeg vil gerne prøve at vise dette for hr. Niels Helveg Petersen. Jeg kan godt lide at tale om familien Danmark, ikke forretningen Danmark, det udtryk er noget vrøvl, samfundet kan ikke køres som en forretning, men familien Danmark. Lad os tage familien Petersen, ikke nødvendigvis familien Helveg Petersen eller familien Gert Petersen, men slet og ret familien Petersen. Den er kommet i den situation, at den skal spare; der skal altså skæres ned. Skærer man så 2 eller 5 eller 10 pct. ned på alle familiens udgifter, f. eks. på huslejen? Ja, man kunne selvfølgelig tænke sig, hvis det var strengt nødvendigt, at man flyttede til et billigere sted, men nu kan vi jo ikke så godt flytte Danmark, og vi går altså ud fra, at familien Petersen heller ikke kan flytte. Skærer man ned på sin forsikringspolice, på den dækning, som man skal have i tilfælde af, at en ulykke skulle ramme familien i form af brand eller ulykke af anden art? Eller skærer man til at begynde med ned på luksus og derefter på fødevarer og klæder? Man kan jo f. eks. undvære en ny hat. Man kan måske undvære en ny overfrakke. Men derfor er det ikke givet, at man kan undvære at få sine sko forsat eller at anskaffe et par nye, for så ville man blive tvunget til at gå med hullede sko ud i sølevejret.

Hvis det nu er således, at forsvaret er vor husleje og vor forsikring, hvis det er således, at forsvaret er en forudsætning for, at vi i dette land overhovedet kan have et socialvæsen og et skolevæsen, at vi kan have den ytringsfrihed og de øvrige friheder, som vi ønsker at have i dette land, så bliver det til noget vrøvl at sige, at vi kan skære ned på dette, fordi der må skæres ned på andre ting.

Hr. Niels Helveg Petersen efterlyste andre områder, der har et sikkerhedsnet spændt ud under sig. Jeg kan da godt hjælpe ham lidt. Hvad med ordens- og domsmagten? Skærer vi ned på den, fordi der skal skæres ned på andre ting, som vi også er kede af at skære ned på? Nej, vi gør ej, for der er visse givne størrelser i samfundet, og en sådan given størrelse er naturligvis forsvaret, ordens- og domsmagten, og jeg kan for øvrigt tilføje lovgivningsmagten, hvis størrelse jo sådan rent folketingsmæssigt

[Melchior.]

oven i købet er grundlovsbestemt. Vi siger heller ikke i sparetider, at vi kan klare os med 159 folketingsmedlemmer, fordi der nu skal skæres ned på alting.

Jeg er sikker på, at en radikal gruppe, i hvilken forhenværende statsminister Hilmar Baunsgaard havde haft sæde, ikke ville have taget den stilling, den ulogiske stilling, som det radikale parti nu tager, og jeg er også sikker på, at hr. Niels Helveg Petersen selv ikke ville have kunnet tage sådan en stilling, før han nu har været udenlands, men bortset fra dette synes jeg ikke, det er nogen sørgelig nyhed. Jeg vil endda sige, at det er dagens glade nyhed, at det radikale parti nu endelig har bekendt kulør, og jeg tror ikke, forsvarsviljen i den danske befolkning bliver forringet en tøddel deraf.

Ole Henriksen (SF):

Til hr. Melchior's familiebudget synes jeg at der nok kunne føjes en række andre interessante ting. Jeg ville selv personlig foretrække ikke at give min søn det krigslegetøj i julegave, som måske var planlagt, hvis man kom til at skulle nedskære på den måde. Men jeg synes jo, argumentationen er god, og jeg vil håbe, at hr. Melchior vil bruge den senere, når der kommer nedskæringer på andre områder, som vi betragter som værende af mere vital betydning for befolkningen.

Hr. Poul Schlüter sagde heroppefra, at forsvaret er barske realiteter, og det kan selvfølgelig forstås på mere end én måde. Det er da rigtigt, at det er barske realiteter, hvis krigsvæsenet kommer i funktion, men det er også barske realiteter, den måde, man har forhandlet dette forsvarsforlig på, altså denne lukkede kreds, som har siddet og forhandlet nu i 2 år uden egentlig at delagtiggøre de øvrige partier i, hvad der er sket, og som nu kommer med 4 små sider, der skal tages stilling til. Jeg synes godt, man kan forstå, at befolkningen er mere og mere kritisk over for bevillingerne og den måde, som forsvarspolitikken køres på herhjemme, og jeg synes, det er med rette, man spørger sig selv, om det kan være meningen, at vores krigsvæsen nu skal være fredet i klasse A. Det er jo det, der bliver tilfældet i en 4-årig periode, at det bliver fredet i klasse A, og at man faktisk ikke kan skære ned på det. Det er måske endog muligt at optrappe udgifterne til militærvæsenet. Nu kommer de radi-

kale jo efter deres stilling ikke med i forliget, og derfor kan det måske være illusorisk overhovedet at have en genforhandlingsklausul, for jeg kan ikke forestille mig, at der er nogen af de øvrige partier, der vil kræve genforhandlinger i den forbindelse. Socialdemokratiet, som jo gav valgløfter omkring denne genforhandlingsklausul, er, så vidt jeg kan se, det eneste parti, som kan være i stand til at føle indignation over at være låst fast i 4 år, og de vil måske kræve en genforhandling. Jeg mener, at man har givet klare løfter til befolkningen både før og under valgkampen om, at denne genforhandlingsklausul skulle med. Det samme synes jeg man med rette kan sige om de løfter, der er givet om de besparelser på 430 mill. kr., som nu er udeblevet, og som man nu bare henfører under det almindelige underskud på vores statsbudget. Det synes jeg egentlig også man har krav på at socialdemokratiet svarer på.

(Kort bemærkning).

Arne Christiansen (V):

Jeg vil gerne korrigere hr. Ole Henriksen, når han siger, at der har været ført lukkede forhandlinger i 2 år. Der har været forhandlet i 1½ år, og de forberedende forhandlinger om forsvarsskitsen skete i 9 måneder i forsvarsudvalget, hvor også SF er repræsenteret.

Tang Sørensen (FP):

Når dette høje ting diskuterer dansk forsvar og dets fremtid, bør man gøre sig klart, at forsvarsproblematikken er et vitalt spørgsmål for en fri og uafhængig nation. Som et af tingets 61 nye medlemmer finder jeg det beskæmmende, at disse forhandlinger skal finde sted i korridorerne og ikke for åbent tæppe.

Når man tager i betragtning, at østlandene er ude i en stadig udvikling af deres forsvar, og at Rusland f. eks. bruger ca. 13 pct. af sit bruttonationalprodukt til udvidelse og effektivisering af sit forsvar, ikke mindst med offensive våben, hvorimod Danmarks forsvarsudgifter kun er ca. 2 pct. af nationalproduktet, må det mane til eftertanke, og man bør stille sig selv det spørgsmål: ønsker vi et dansk forsvar eller ej? Der er svaret klart fra fremskridtspartiets side: vi ønsker et dansk forsvar; vi ønsker et troværdigt forsvar, som vi kan betro vores unges liv og helbred.

Dette kan vi ikke, hvis vi nu eller i den nær-

[Tang Sørensen.]

meste fremtid udhuler forsvaret og gør forsvaret til en illusion. Ved at holde 41.000 mand under våben har vi tegnet en livsforsikringspolice, som kan være medvirkende til, at vi fortsat kan være en fri nation, og det ønsker vi i fremskridtspartiet. Derfor vil fremskridtspartiet være en troværdig deltager i et fornuftigt forsvarsforlig.

Ole Olsen (SF):

Nu har jeg to gange hørt dette om forsvaret som vores forsikring, og jeg kom automatisk til at tænke på, hvad den nu afdøde stifter af mit parti, Aksel Larsen, sagde om forsvaret og også om forsikring. Han sagde: det er da rigtigt, det er en forsikring. Det er en forsikring, der går ud på, at når der kommer nogen og brænder vores hus ned, så brænder til gengæld nogle andre ildspåsætternes huse ned. Jeg ved ikke, hvor glad man skal være for en sådan forsikring; jeg synes ikke, den er meget værd. Da jeg er et venligt menneske, synes jeg faktisk også, det er synd, hvis man brænder de andre folks huse ned. Jeg synes i hvert tilfælde, at det er en meget dårlig form for forsikring, som nok ingen, der er til stede her, ville tegne, hvis det gjaldt dem selv.

I øvrigt var jeg meget imponeret af hr. Honoré. Dette med styrkemål er jo altid sådan noget abstrakt noget. Her fik man sagerne sådan, som man siger, lige på og hårdt. Det drejede sig ikke så meget om det abstrakte, det drejede sig om styrkemål. Det betød, at man skulle kunne forhindre østtyske og sovjetiske tropper i at lave sejrparade op gennem Strøget. Det er ord, man forstår. Så kan jeg også godt blive i samme boldgade og sige, at så forstår jeg godt hr. Honoré. Det, der er meningen, er altså dette, at de – nu var det østtyskere og russere, jeg kan ellers ikke lide at blande dem ind – går i land på Stevns og rykker frem mod København. Så kommer hæren og hjemmevernet og kaster russerne og østtyskerne tilbage over Tryggevejle Å. Og det kan jeg godt se er en værdig opgave for det danske forsvar. Jeg tror nu nok, hr. Honorés betragtninger er lidt for praktiske. Jeg tror nok, mit partis ordfører, hr. Gert Petersen, mere havde fat på, hvad en moderne krig egentlig talt handlede om.

Fra centrum-demokraterne fik vi i øvrigt at vide, at forsvaret er en forudsætning for vort demokrati. Efter min vurdering er det sådan

eller kan meget hurtigt udvikle sig til, at forsvaret bliver en risiko for vort demokrati. Vi ved jo, at der forhandles, f. eks. i forbindelse med købene af F-16 flyene, om danske underleverancer til fly. Vi har også hørt om udviklingen af våbensystemer her i landet, der skulle eksporteres. Vi har hørt høje officerer tale til industrien om, at nu måtte den tage sig sammen og sørge for at gå ind i produktion af materiel til forsvaret. Vi har jo set, hvad der følger med fra udlandet af denne gensidige infiltration af erhvervslivet og af industrien og af forsvaret. Vi har set korruptionsskandaler i forbindelse med våbeneksport og med salg på hjemmemarkedet rundt omkring. Det gælder USA, og det gælder en lang række andre lande, at der er tale om opståen af det, man kalder – hvis jeg kan huske at sige sådan et svært ord – det militærindustrielle kompleks.

Det er jo noget farligt noget, for det tanger også, at man laver lobbyvirksomhed her i folketinget, at man vil forsøge at forhindre, når man er i gang med en våbenproduktion, at man skærer den ned igen. Vi vil let, hvis vi kommer for godt i gang, kunne opleve en lobbyvirksomhed, som måske endda går så langt som til at finansiere partiers valgpropaganda. Det er jo noget, man har set erhvervslivet gøre tidligere her i landet. Jeg ved ikke, om dette tings medlemmer finder, at dette ægteskab vil være betryggende for demokratiet, dette ægteskab, som måske bliver indgået mellem industrien og forsvaret, og så dette ægteskabs forsøg på at styre landet gennem pres på folketinget. Derfor mener jeg, at en oprustning her i landet, som det helt klart er erkendt at dette handler om, tvært imod at styrke vort demokrati vil betyde en direkte svækkelse af vort demokrati, en direkte fare for demokratiet her i landet.

Vi har en gammel lov om våbeneksport, desværre med en hel del dispensationsmuligheder, som, så vidt jeg erindrer, ligger i ministeriet. Man hører aldrig rigtig noget til, at denne lov bliver anvendt, men vi agter da i SF i konsekvens af vor holdning til forsvaret og i konsekvens af vor holdning til det, man kalder det militærindustrielle kompleks, at grave denne lov frem og på et senere tidspunkt forsøge at komme med et forslag til ændring af loven, sådan at våbeneksport effektivt bliver forbudt, eller i hvert tilfælde, hvis ikke det kan lade sig gøre, kommer under folketingets kontrol.

(Kort bemærkning).

Honoré (KrF):

Den sidste taler mente, at hr. Gert Petersen bedre end jeg forstod, hvad en moderne krig går ud på. Det vil jeg i og for sig ikke udelukke at hr. Gert Petersen ved, men denne mere fremragende forståelse af moderne krig kom ikke frem i hr. Gert Petersens indlæg. Jeg hørte ikke hr. Gert Petersen fremsætte nogen saglig kritik af forsvarsskitsens skildring af et muligt Warszawapagtangreb på Danmark. Derimod talte hr. Gert Petersen om atomkrig, men det er jo ikke den eneste mulighed; et konventionelt angreb på Danmark er i højeste grad tænkeligt, og det er det, vi opererer med her i forsvarsforhandlingerne.

Mølgaard (DR):

I betragtning af, at det, man låser fast, først og fremmest er forsvarsudgifterne mere end kampkraften, forsvarspotentiellet, må man vel have lov til at konstatere, at det, forsvarsforligspartierne lægger op til, er forsvarsudgiftsvenlighed mere end forsvarsvenlighed.

Jeg vil i øvrigt gerne benytte lejligheden til at sige et par ord om den sikkerhedspolitiske baggrund for forsvarspolitikken. Den helt fundamentale kendsgerning i hele sammenhængen er jo, at Danmarks sikkerhed ikke alene kan reddes ved militær. Det er nødvendigt at forebygge gennem en sikkerhedspolitik, der prioriterer hensynet til den fattige verden højt ved at give den anstændige samhandels- og samarbejdsvilkår og yde støtte til dens udvikling uden politiske eller andre betingelser. Danmark må sammen med de øvrige nordiske lande aktivt støtte freds- og nedrustningsinitiativer i Europa og globalt.

Det svenske fredsforskningsinstitut og et tilsvarende i London har forudset, at en atomkrig kan blive overvejende sandsynlig inden for århundredskiftet eller før. Så vidt er den våbenteknologiske udvikling og spredningen af kernekraftvåben nået. Det må tilskynde til nye initiativer fra de små landes side. Retsforbundet advarer imod nye militære blokninger med et EF med en fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik og en militær dimension, sådan som unionsplanerne optræder.

Med det nuværende rustningsniveau kan vi have vores tvivl omkring Østersøen som et fredens hav, men vi bør ikke ved nogen form for kortsynet politik eller ved en Bruxelles-følgagtighed kalde nye ulykker ned over os.

Forsvarsministeren (Orla Møller):

Først har jeg nogle bemærkninger til de enkelte ordførere og derefter lidt mere generelle betragtninger i al korthed.

Først til hr. Arentoft. Jeg kan ikke forstå, at der skulle være noget politisk ulovligt i at lade hånt om en bestemt gruppe i det øjeblik, man forhandler. Det har vi dog gjort den ene gang efter den anden, for det afhænger jo fuldstændig af, hvordan den pågældende gruppe er interesseret i at være med i arbejdet. Det afgørende i sagen om fremskridtpartiets deltagelse i alle disse forhandlinger er udtrykt meget enkelt af hr. Poul Schlüter. På det tidspunkt vi startede, anede vi intet om, hvor vi havde fremskridtpartiet i forbindelse med forsvarsforhandlingerne. Det ved vi vel nok lidt mere om i dag, og i hvert fald vil forhandlingerne i udvalget ganske tydeligt komme til at vise det.

Hr. Bollmann sagde, at en forudsætning for et ordentligt forsvar måtte være en planlægningsmulighed, og det er vel, når det kommer til stykket, det, der er hele hovedhensynet med at skabe en længere aftale. Man kan bruge en lang række andre ting til at begrunde det med, men hovedhensynet for forsvaret er, at der bliver en mulighed for at planlægge.

Så skal jeg medgive hr. Gert Petersen, at det da godt kan være, at adskillige af os er bundet af vanetænkning, men jeg tør dog nok i al stilfærdighed sige, at det indlæg, som hr. Gert Petersen kom med, i udpræget grad også var præget af vanetænkning. I hvert fald i de 12 år jeg har været her, har jeg hørt det samme indlæg fra SFs side næsten ord til andet. Der var i hvert fald ikke noget som helst nybrud i tænkningen på det område, og jeg vil i særlig grad tage to ting.

Hvis man er så uvidende om situationen med hensyn til forsvaret, som hr. Gert Petersen gav udtryk for ved at tro, at man bare skal støtte sig til, at en eventuel angriber giver os gode muligheder for at få hentet både dit og dat frem, så ved den pågældende, der siger noget sådant, simpelt hen ikke, hvad det drejer sig om på disse områder. Det kunne man godt have fået lidt mere at vide om ved at læse forsvarschefskitsen, som var fremlagt i forsvarsudvalget.

Der er heller ingen grund til at håne, at vi skal tale med NATO i forbindelse med vores forsvar. Der er sluttet en regulær aftale mellem Danmark og nogle andre lande om i fællesskab at opbygge et forsvar. Derfor kan en af disse partnere ikke tillade sig at lave ændringer.

[Forsvarsministeren.]

medmindre man konfererer med hinanden, og det er alt, hvad der sker. Hvis dette ting laver om på den ordning, der har været et bredt flertal bag ved i de foreløbige forhandlinger, så hjælper det ikke NATO ret meget i denne forbindelse at komme med den stærke kritik.

Må jeg så i øvrigt, når hr. Gert Petersen taler om den moralske tærskel, der kan skabes, sige, at jeg jo ikke kan forhindre nogen mennesker i at have så god en tro om mennesker. Men om hele indlægget er det smukkeste, jeg i det hele taget kan sige: oh, sancta simplicitas.

Hr. Fuglsang spørger mig, om jeg ved noget om, hvor mange der kommer fra hans og mit miljø i det danske forsvar. Det har jeg ikke tal på, men jeg har altså en lille smule med det at gøre, selv om jeg altså også kommer fra arbejderbevægelsens miljø.

Må jeg så sige, at man skal i hvert fald ikke lytte til hr. Fuglsang, hvis man vil vejledes om disse sager. Det var rigtignok vildledende, så det forslog noget, når man prøver på at sige, at NATO skulle være en aggressiv blok. Men det er endnu mere vildledende at prøve på at bilde befolkningen ind, at det, en enkelt avis har kunnet skrive om kemisk-biologiske våben her i landet, skulle være sandheden om den sag. Enhver kunne meget let se, at det, det drejede sig om, simpelt hen var nødvendige forberedelser til at forsvare sig selv i en situation, hvis noget sådant skulle ske. Derfor må jeg meget bede om, at befolkningen ikke lader sig vejlede af hr. Fuglsang på dette område.

Hr. Niels Helveg Petersens indlæg i dag var det, der har skuffet mig mest. Jeg forstår ganske enkelt ikke, at det radikale venstre vil opgive sin indflydelse på forsvarspolitikken her i landet. Det er jo det, man reelt gør. Jeg skal ikke sige mange stærke ord om, hvorfor jeg er så skuffet på dette område, men hr. Niels Helveg Petersen har ikke deltaget i de forhandlinger, der fandt sted forud, ellers havde han næppe kunnet sige, hvad han sagde på talerstolen her i dag. Det har været helt klart, at alle partier faktisk hen ad vejen fulgtes ad omkring det konkrete. Når det drejede sig om noget, så var det spørgsmålet om at få udformet den såkaldte genforhandlingsklausul.

Jeg tør egentlig også godt vove den påstand, at de hovedtanker, som det radikale venstre og socialdemokratiet var enige om, står i det, som partierne er blevet enige om. Det er noget, der siger sig selv, at det kan fortolkes til begge

sider. Hvis en sikkerhedspolitisk situation bliver akut, så vil partierne venstre, konservative, centrum-demokrater og kristeligt folkeparti kunne komme til andre og sige: nu er situationen så akut, at der må ske noget andet. Vi har ikke i socialdemokratiet lagt skjul på, hvad der var vores opfattelse. Vi ville mene, at hvis den økonomiske udvikling kom til at medføre, at vi skulle igennem meget pinlige besparelser, så ville vi møde op i dette kontaktudvalg og tale reelt og åbent om tingene. Der har ikke været lagt skjul på dette ved nogen som helst lejlighed. Når der indgås en aftale mellem partier, så må den i hvert fald også indgås sådan, at alle partierne i den har mulighed for at arbejde ud fra den. Det synes jeg er en meget klar klausul der er sat ind i det der er forhandlet mellem partierne.

Jeg skal kun endnu en gang beklage, at de radikale ikke længere ønsker at have indflydelse på forsvarspolitikken, for det får de jo altså ikke efter dette her. Det er et brud i historien, som man har kunnet høre her i dag at nogle hilser velkommen – jeg gør altså det modsatte.

Hr. Ib Christensen siger, at det er et tyndt papir, vi behandler i dag. Det skyldes nok, at hr. Ib Christensen har overset, at lovbaggrunden er i orden. Den ligger nemlig i det, vi fik lavet i 1973, og derfor er der kun tale om en videreførelse. Det gøres nu engang bedst med en folketingsbeslutning.

Så skal jeg sige til hr. Kurt Hansen, som én gang tidligere har ønsket at få noget at vide om, hvad fiskeriinspektionen vil komme til at koste, at det kan jeg altså ikke svare på i dag. Vi har nogle løse skitser over, hvad det kan komme til at koste, men disse problemer skal drøftes mellem flere ministre, som er berørt af problematikken, og det gælder naturligvis fiskeriministeren, det gælder Grønlandsministeren, det gælder forsvarsministeren, det gælder statsministeren og det gælder finansministeren. Før der er foretaget en bedre bearbejdelse af alle disse ting, vil det ikke være gørligt at komme frem til et konkret resultat. Jeg kan mærke, at udenrigsministeren følger meget opmærksomt, hvad jeg siger, og mener, at jeg er kommet til at placere statsministeren i en forkert sammenhæng. Det beklager jeg meget.

Jeg skal sige om et problem, der har været taget frem flere gange, at man ikke med rimelighed kan sige, at forhandlingerne omkring forsvarsordningen er foregået i korridorerne.

[Forsvarsministeren.]

På bordet i forsvarsudvalget har ligget alt nødvendigt materiale til at træffe de politiske beslutninger på. Jeg tror også, at jeg har ret i at sige, at der ikke i de såkaldte korridorforhandlinger er lagt yderligere stof på bordet til at kunne ændre noget som helst af det stof, der allerede var fremlagt i forsvarsudvalget. Derfor vil man have fuld klarhed over, hvad det er, der er forhandlet om.

Så skal jeg til sidst sige lidt mere generelt, at man naturligvis altid kan vurdere, om forsvaret får den ordning, som nu er den bedste med det forslag, vi er nået frem til. Jeg tror, at forsvaret vil have en rimelig og fornuftig mulighed for at påtage sig den opgave, tinget har pålagt det. Jeg tror, det vil være muligt også at skabe et godt klima for værneviljen. Jeg tror, det vil være gørligt at opretholde et fornuftigt samarbejde inden for NATO, og jeg gør i denne forbindelse opmærksom på, at når det drejer sig om at yde fra dansk side, så ligger vi langt nede på skalaen inden for NATO-landene. Det bør dog også tages med, når man taler om samarbejde med NATO. Trods dette sidste er jeg overbevist om, at hvis dette resultat, som nogle partier er nået frem til, bliver gennemført her i tinget, vil vi stå over for en positiv situation i forhold til vore forhandlingspartier.

Så skal jeg til allersidst udtrykke min taknemlighed over, at der er et så bredt flertal i folketinget, som nu er parat til at fortsætte ordningen fra 1973. Forsvaret vil være gunstigt stillet. Det vil landet også være med denne ordning.

Formanden:

Vi går nu til anden omgang, hvor taletiden er indtil 3 minutter.

Søgaard (S):

Jeg vil gerne knytte et par bemærkninger til indlæggene fra de tidligere ordførere hr. Kurt Hansen og hr. Ole Henriksen, som jeg forstår var måske en slags reserveordfører – jeg ved det ikke – fra SF. Begge kom ind på spørgsmålet om genforhandlingsklausulen, som jo har været drøftet meget i denne forbindelse. Jeg forstod også på hr. Kurt Hansen, at hr. Kurt Hansen ikke mente, at der her i tinget var et flertal imod nedskæringer på de sociale og undervisningsmæssige budgetter, idet han ikke regnede det radikale venstre med til dette flertal på bag-

grund af det radikale venstres stilling til EFGs basisårsnedskæring. Jeg synes, det er en interessant situation, at vi ikke efter dette, der er sket, i fremtiden – det er først fra den 1. april dette forslag gælder – skulle kunne regne det radikale venstre med som en slags tilhænger af, at vi fortsætter den sociale og undervisningsmæssige udvikling, som vi har gennemlevet i dette land, og som det radikale venstre selv har været med til. Jeg synes, det radikale venstre selv naturligt må svare på det angreb, som hr. Kurt Hansen her lagde op til.

Jeg vil gerne sige med hensyn til de angreb, der er blevet rettet mod socialdemokratiet fra disse to partiers side, altså SF og venstresocialisterne, angående genforhandlingsklausulen, at vi synes, denne genforhandlingsklausul er acceptabel. Vi synes, den er acceptabel på baggrund af, som vi altså har nævnt det her, at den er knap så, om jeg så må sige nødvendig rent praktisk, som den var tidligere på grund af det, jeg nævnte indledningsvis. Men også på baggrund af, at vi i det sidste forsvarsforlig, som vi har deltaget i fra 1973 og indtil den 1. april 1977, ikke havde nogen genforhandlingsklausul mellem de 4 partier. Alligevel kunne vi – jeg havde nær sagt pr. gentleman's agreement – forhandle os til, at midlerne til den soldaterlønsordning, vi nu efterhånden er ved at få gennemført, kunne tages inden for rammen af forsvarsordningen, og ikke, som det oprindeligt var tilstræbt, skulle tages udenfor.

Det er den form for tillid, som er nødvendig, når man skal lave et forlig, og det er den form for tillid, vi også ønsker os af det kommende forlig, og det er det, vi tror, der ligger i genforhandlingsklausulen i det forlig, vi just nu er ved at gennemføre. Det er altså vores opfattelse, at det også må kunne lade sig gøre i de kommende 4 år at man simpelt hen administrerer en sådan genforhandlingsklausul på samme måde, som det har været gjort i de sidste 4 år.

Arentoft (FP):

Forsvarsministeren bemærkede mit udtryk »politisk ulovligt«; som jeg udtrykkelig understregede var i citationstegn. Det gik altså på, om det var politisk ulovligt at holde så mange tusinde borgere uden for indflydelse ved deres repræsentanter her i folketinget, og det var selvfølgelig fremskridtspartiets vælgere, jeg dér tænkte på.

Ministeren nævnte, at det var udtrykt af hr.

[Arentoft.]

Poul Schlüter, hvorfor vi ikke var med. Jeg skal ikke gentage, hvad jeg sagde her ved debatten den 13. januar, men ved militærnægterdebatten i maj 1976 understregede jeg her fra talerstolen, at fremskridtspartiet var klar som en enig gruppe til at gå ind i forligsforhandlinger. Jeg stillede spørgsmål om det til ministeren i september, og centrum-demokraterne opfordrede til, at vi kom ind i forhandlinger i oktober, men dengang mente ministeren, at det var for sent, og nu er vi altså helt fremme i marts. Der havde altså været tid nok.

Til hr. Poul Schlüter vil jeg gerne sige tak, fordi hr. Poul Schlüter er, så vidt jeg kan opfatte det, den, der har forstået min ordførertale til at begynde med ved at sige, at om flere slutter sig til forliget, er de velkomne dertil.

Derimod sagde hr. Poul Schlüter, at han spændt ville se frem til afstemningerne om finanslovsforslagets § 22. Jeg mener ikke, at der er noget forkert i at komme frem med besparelsesforslag også inden for forsvaret, som ikke går ud over styrkemålene, f. eks. et forslag om at slå flyvevejrtjenesten og forsvarets vejrtjeneste og meteorologisk institut sammen. Vi ved, at forsvarets vejrtjeneste er den absolut bedste og mest sikre med hensyn til prognoser. Der kan være besparelser at hente, og der kan ikke være noget forkert i at lægge sådan noget frem til drøftelse.

Jeg noterede mig også, at det radikale venstre ville stemme imod, og det må for mig at se betyde, at aftalen af 28. februar må kunne tages op til fornyelse. For det første fordi der altså er et af de seks partier, der går ud, men også fordi aftalen er dateret den 28. februar. Det er faktisk før dette folketing var godkendt, og derfor må det vel efter parlamentarisk skik tages op til revision i det nyvalgte folketing.

Til SFs ordfører vil jeg bare lige vedrørende bemærkningerne om F-16 flyene sige, at man lige skal være opmærksom på, at udgifterne ligger inden for forsvarsforligets rammer, og at de altså betales inden for det stipulerede.

Så vil jeg slutte med at sige, at fremskridtspartiet ser frem til en god, givtig og spændende udvalgsbehandling i forsvarsudvalget i de kommende dage.

Brusvang (CD):

Hr. Søgaaard benyttede for lidt siden udtrykket »reserveordfører«, og det vil jeg godt videreføre som begreb. Der er jo den realitet bag-

ved, at mit partis ordfører ikke har deltaget i forhandlingerne, men er kommet ind i folketinget ved dette valg, hvorimod jeg har deltaget i forhandlingerne, og det giver mig anledning til et par supplerende bemærkninger.

Jeg skal ikke lægge skjul på, at det var en lettelse for mig at høre det radikale venstre sige nej. Det er første gang igennem lang tid, man fra det radikale venstre har fået en ganske klar stillingtagen til et spørgsmål af denne art. Jeg tænker på så mange situationer, hvor deres stillingtagen har været vanskelig at tyde, f. eks. deres stillingtagen til EF, til a-kraft og visse andre ting. Men her har vi altså et klart nej. Det nej kunne vi godt have fået for længe siden. I realiteten var vi fuldstændig færdige med drøftelserne måneder forinden, og det har simpelt hen været tidsspilde at blive ved at sidde og hugge og hakke i nogle formuleringer, som der i realiteten slet ikke var grund til at hugge og hakke i. Den formulering, der var lavet af forsvarsministeren, og som i dag er den, der står i teksten, var ganske fornuftig og havde ud fra almindelige kontraktlige forudsætninger de ting med, som var relevante, når man skal have en genforhandlingsklausul. Det har stået der hele tiden, og det er i og for sig tidsspilde, at man ikke har kunnet acceptere det.

Jeg vil have lov til at understrege, at det, der er sket med det radikale nej, er en ting af ganske overordentlig vidtrækkende politisk betydning. Det er nemlig ikke bare noget, der har konsekvenser i denne sag om forsvaret, som vi debatterer, det er et spørgsmål om hele den binding, der politisk har været mellem det radikale venstre og socialdemokratiet, som på én gang nu skal ses i et helt andet perspektiv. Jeg er overbevist om, at dette vil have konsekvenser på en række områder.

Endelig vil jeg gerne sige med hensyn til fremskridtspartiets stilling, at det er korrekt, at jeg under forhandlingerne gjorde opmærksom på, at dette parti ved hr. Glistrup havde erklæret, at det ville stemme for bevillingerne, og at det gerne ville være med. Jeg vil nu gerne se, at den fortsatte debat og de endelige beslutninger bliver fulgt op af fremskridtspartiet i overensstemmelse med denne udtalelse, at man stemmer for de bevillinger, der skal stemmes for, at man stemmer for den tekst, der skal stemmes for. I så fald er der i hvert fald ikke fra mit partis side noget som helst ønske om,

[Brusvang.]

at fremskridtspartiet skal holdes uden for en fremtidig forhandlingsrunde om forsvarets problemer, tværtimod. Vi vil anbefale en aktiv deltagelse.

Gert Petersen (SF):

Jeg vil godt sige til forsvarsministeren, som siger, at det må være udtryk for megen konservatisme hos SF, for den tale har han hørt i 12 år, at hvis forsvarsministeren tænkte sig om, så ville han vide, at hans egen tale har han hørt hele sit liv. Hvis han læser i historiebøgerne, så vil han se, at den tale, han har ført her, er ført i hundreder, måske tusinder af år, og den har ikke bragt verden nærmere mod fred, og den har for så vidt heller ikke givet Danmark større sikkerhed. Dernæst vil jeg sige til hr. Honoré, at hr. Honoré må have et bedre kendskab til Warszawapagten hensigter, end jeg har, hvordan det så kan hænge sammen. Jeg ved ikke, om hr. Honoré har så gode forbindelser derovertil, siden hr. Honoré ved, at hvis det skulle komme til et angreb fra den side på Danmark, bliver det med konventionelle styrker. Det har jeg ærlig talt ikke anelse om, og undskyld mig, jeg har meget svært ved at forestille mig en krig, hvori supermagter er indblandet, på konventionelle styrker alene, i betragtning af, at atomstyrker i dag er så raffinerede som taktiske atomstridskræfter, at de aldeles nemt lader sig anvende til normal landkrigsførelse, og hvad dertil hører. Men jeg ved godt, at det er en af forudsætningerne – det var det, jeg prøvede på at antyde i mit indlæg – en af forudsætningerne i den danske militære tankegang, at modparten vil være så elskværdig og flink kun at angribe på en sådan måde, at de 41.350 mand inklusive musikere kan holde ham stangen i nogle timer, og så er det klart, at de ikke må indsætte atomvåben.

Jeg vil til sidst sige til forsvarsministeren, at for halvandet års tid siden var jeg med udenrigsnævnet i Stockholm, og dér havde vi lejlighed til at besøge SIPRI, fredsforskningsinstituttet, hvor vi fik en redegørelse for de aller sidste års militærtekniske udvikling. Når jeg sammenligner den redegørelse, vi fik for, hvor raffineret og dødsensfarlig den militærtekniske udvikling er, med forsvarsministerens tale om hans 41.000 mand og 100 jetjagere, eller hvor meget det er, så siger jeg, og jeg siger det ikke på romersk, men på dansk: hellige enfold, forsvarsminister!

Fuglsang (DKP):

Jeg faldt også over hr. Honorés enestående viden om, hvilke planer man måtte have i Warszawapagtlandene og andre steder. Jeg tør trods alt påstå, at det ikke er noget, han har læst i Neues Deutschland, og hvis det ikke havde været hr. Honoré, ville jeg have brugt den kendte advarsel: må ikke læses, som visse personer læser Bibelen. De oplysninger, han er kommet med, må være kommet fra de samme kilder, som får forsvarsministeren til at bestride, at NATO har aggressive planer, og får et medlem af fremskridtspartiet til stadig at køre med f. eks. Sovjetunionens militærbudget på 13 pct. af nationalindkomsten.

Hvad mig angår, vil jeg skynde mig at sige: jeg ønsker ikke DDR-tropper i Danmark. Jeg ønsker heller ikke vesttyske tropper. Det, min politik går ud på, er, at Danmark skal holde sig uden for alle disse militære blokke. Jeg ønsker ingen af dem, fordi jeg ikke betragter det som nogen som helst forsikring. Dette være sagt til hr. Melchior, som dels sagde nogle pæne ord om vores gode vilje på venstrefløj, dels nogle dybsindige, filosofiske betragtninger over Danmark som familie eller forretning, men ellers talte om forsikring. Hvis man har en forsikring og opdager, at det er en dårlig forsikring, bliver man vel ikke ved med at kaste pengene ud ad vinduet til dette meningsløse forhold. Det er netop det, jeg mener man gør, hvis man tror på NATO som et forsvarsforetagende.

Til slut: den megen tale om den brede folkelige opbakning og det solide flertal her i salen er jo så som så, eller sagt på en anden måde: det er et spørgsmål om socialdemokratiets holdning både til at opfylde det, man sagde under valgkampen, og til den genforhandling, der har været talt om i dag. Hvis jeg tæller sammen efter de taler, der har været i dag, og tæller dem, som ønsker genforhandling, eventuelt nedskæring af militærbudgetterne, så har vi her SF, DKP, venstresocialister, radikale, og så vidt jeg forstod også retsforbundet. De, der mangler, er den socialdemokratiske gruppe, men er den med, har vi et flertal for en mere fornuftig forsvarspolitik, end den, dette forslag er udtryk for.

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg var imponeret over hr. Melchior's kursus i familiekendskab, men hr. Melchior må undskyldte mig, jeg foretrækker at diskutere det,

[Niels Helveg Petersen.]

sagen drejer sig om. Og sagen drejer sig jo, som hr. Melchior var inde på, bl. a. i høj grad om vor sikkerhed. Jeg forstår hr. Melchiors indlæg på den måde, at hr. Melchior anser det for at være, skal vi sige indlysende klart og forståeligt, ubestrideligt, at vor sikkerhed er maksimal, når vi lige netop vælger et 4-årigt forsvarsforlig med lige netop det niveau, indrettet på lige netop den måde, som der her er tale om.

Det er selvfølgelig en måde at stille tingene op på, men jeg vil spørge hr. Melchior: tror hr. Melchior virkelig, at vor sikkerhed ville have været forringet, hvis der var blevet indgået et forsvarsforlig, der indeholdt en rimelig genforhandlingsklausul, som sikrede de ting, jeg var inde på i mit indlæg? Ville det have gjort den store forskel for Danmarks sikkerhed i hr. Melchiors øjne? I så fald synes jeg, hr. Melchiors dømmekraft svigter ham.

Hr. Brusvang fremsatte en hel del betragtninger, jeg ikke skal komme ind på. Kun en enkelt skal jeg tage stilling til, og det var betragtningen over de politiske konsekvenser af dette. Det vil jeg ikke prøve på selv at bevæge mig ind i. Jeg vil kun sige til hr. Brusvang, at det er min erfaring her fra folketinget i de 8 år, jeg har været medlem, at de politiske konsekvenser af ikke at holde de aftaler, man har indgået, som regel er langt større end konsekvenserne af klart at sige nej til at indgå en aftale.

Forsvarsministeren var skuffet. Det synes jeg ikke han behøver at være. Jeg synes, hans skuffelse var ualmindelig dårligt anbragt. Det er jo rigtigt, at der ikke var meget, der skilte os. Men det, der skilte os, var væsentligt for os før valget og efter valget. Det var det også for forsvarsministeren før valget. Ikke bagefter. Og hvis man har nogen tvivl om, hvordan genforhandlingsklausulen i den skikkelse, den nu har, skal forstås, så synes jeg, de indlæg, der har været fra bl. a. hr. Melchiors og andres side om forståelsen af klausulen, taler ganske for sig selv.

(Kort bemærkning).

Melchior (CD):

Den korte bemærkning går først til hr. Fuglsang om forsikringselskabet og en god eller en dårlig forsikring. Der findes jo kun to selskaber i den del af verden, vi befinder os i, og det

er altså NATO gens., og det er Warszawapagten gens. og da jeg ikke kan oprette et eget selskab for den familie, jeg tilhører, foretrækker jeg altså at blive i det selskab, hvor vor forsikring er.

Hr. Niels Helveg Petersen vil jeg derimod gerne svare på et direkte spørgsmål, at jeg ikke har diskuteret og overhovedet ikke i mine 5 minutter har beskæftiget mig med, hvorvidt netop dette forsvarsforlig giver den maksimale sikkerhed. Jeg har kun diskuteret genforhandlingsklausulen og det ulogiske – logisk klingende, men forstandsmæssigt ulogiske – der ligger i at sige, at når der skal skæres ned på andet, skal man også kunne skære ned på forsvaret. Det er kun det, jeg har diskuteret, hr. Niels Helveg Petersen. Det svarer stadig væk i familiekundskab til, at selv om jeg har hul i gulvtæppet og ikke har råd til at få mig et nyt gulvtæppe, kan jeg ikke undvære et helt tag. Forsvaret er, ligesom det er en forsikring, også et tag på vort hus, og dér skal det helst ikke regne ind.

Formanden:

Ordførerne må vente med korte bemærkninger, til andre ordførere har haft ordet.

Honoré (KrF):

Gert Petersen og jeg er åbenbart uenige om truslens karakter. Hr. Gert Petersen mener, så vidt jeg nu kan forstå ham, at den eneste realistiske trussel mod Danmark, er en trussel om indsættelse af kernevåben mod Danmark. Jeg mener ikke, at det er den eneste tænkbare trussel, heller ikke den mest realistiske i første omgang, og jeg støtter mig her bl. a. på forsvarschefskitsen. Jeg har ikke mødt virkelig saglige argumenter fra hr. Gert Petersen, der kan nedgøre de argumenter, der er fremlagt i forsvarschefskitsen.

Det forekommer mig også, at der er en dobbelthed i SFs tanker om sikkerhedspolitik. Jeg har aldrig hørt SF virkelig kritisere de jugoslaviske kommunister, den jugoslaviske stat, fordi den mener sig nødsaget til for sin sikkerheds skyld at have et militærapparat, der også er egnet til at imødegå en trussel med konventionelle våben. Hvis hr. Gert Petersen gør det over for det danske forsvar, burde han logisk set i lige så høj grad gøre det over for et andet land, der har grænser til Warszawapagtlandene.

Jeg glæder mig over, at hr. Fuglsang ikke ønsker østtyske tropper i Danmark. Jeg ville

[Honoré.]

heller ikke have forventet, at hr. Fuglsang havde ytret ønske derom, men konsekvensen af ikke at ønske det må da vist være, at hr. Fuglsang deltager i den almindelige kritik over, at østtyske flådeenheder, landgangsfartøjer, viser så stor interesse for at sejle rundt i de danske farvande og gøre sig klar til landsætninger på dansk territorium.

Ib Christensen (DR):

Ministeren mener, at jeg måske har overset, at der i beslutningsforslaget, ministerens – som jeg kaldte det – tynde papir, står en henvisning til lovgrundlaget. Det har jeg ingenlunde overset, hr. minister, men det forhindrer mig ikke i fremdeles at mene, at det havde været mere forsvarligt og parlamentarisk korrekt at gå lovforslagsvejen med de 3 behandlinger og den noget grundigere behandling.

Jeg synes i øvrigt, at det stadig væk er en ejendommelig beslutningsproces. Dette ting er blevet fornyet med en tredjedel, 61 medlemmer, der ikke har haft skygge af chance til at sætte sig ind i dette forsvarsforlig, som binder tingets flertal i 4 år frem, hele valgperioden. Dertil kommer, at det jo er en fattig trøst, i hvert fald for min gruppe, at man i forsvarsudvalget har kunnet følge debatten og materialet. Det har vi af grunde, alle kender, ikke kunnet de sidste 2 år.

Det kan være farligt for en mindretalsregering at optræde arrogant. Vi kan på grund af den begrænsede tid, vi har til ordførertaler, kun stille et begrænset antal spørgsmål. Men det ville så være ønskeligt, om ministeren, der har ubegrænset tid til at svare, dog svarede på de ting, der bliver spurgt om.

Jeg har måske ikke formuleret mine spørgsmål helt konkret eller kontant, men så gør jeg det nu, og jeg håber, ministeren vil svare. Det er ikke, fordi jeg ønsker at genere ministeren, men det er spørgsmål til afklaring af retsforbundets holdning.

For det første: hvorfor har man ikke lavet en plan i dette forlig med henblik på at tilnærme sig eller fuldstændig gennemføre frivillighedsprincippet? Hvorfor indeholder dette forlig, så vidt vi kan anskue det, ingen fremskridt på dette område? Er det, fordi man ikke ønsker et frivilligt værn til trods for beskæftigelsessituationen, til trods for, at man kan få det mandskab, man har brug for, til trods for, at man kan få folk, der er bedre motiveret, og

til trods for, at udviklingen klart er gået i retning af et frivilligt værn? Hvorfor gør man det ikke 100 pct. i stedet for at stoppe ved ca. 75 pct., som det er nu? Det er det første spørgsmål.

Det andet spørgsmål er: indtil man har gennemført frivillighedsprincippet, eller hvis man ikke ønsker at gennemføre det, vil man da være med til at give militærnægterne en ordentlig behandling, en ligestilling med hensyn til aflønning og tjenestetid – altså en reel ligestilling? Vil man være med til det, har man planer i den retning? Forskelsbehandlingen er jo blevet større, i og med at man har indført, hvad vi synes er godt, soldaterlønnen. Vil man så, når man ikke vil gå frivillighedsvejen og dermed helt komme væk fra dette militærnægterproblem give en reel større ligestilling?

Det er de to spørgsmål, som jeg meget gerne vil have ministeren svarer på.

Kurt Hansen (VS):

Først til hr. Søgaaard, som var lidt inde på, at jeg kom med et angreb på det radikale venstre. Det var ikke meningen, at jeg ville komme med et angreb på det radikale venstre, jeg ville blot prøve at hive lidt frem i den udtalelse, som hr. Søgaaard har givet til Information i dag, hvorefter det klart fremgår, at der ikke skulle være belæg for nedskæringer på det sociale og undervisningsmæssige område. Det, jeg hev frem, var, at det radikale venstre havde været en af de drivende kræfter i at få fjernet EFG-lønnen, ikke bare på basisuddannelsen, som hr. Søgaaard sagde, men både på basisuddannelsen og på 2. år. Det synes jeg det er vigtigt at holde fast i. Jeg ved ikke, om der ligger nogen underhåndsaftale – det gør der jo tit herinde i folketinget – mellem socialdemokratiet og det radikale venstre, der sikrer, at der ikke vil ske nogen nedskæringer på lige netop disse to områder. Hvis det er tilfældet, synes jeg, det ville være rart at få det at vide.

I forbindelse med de 4 spørgsmål, som jeg stillede, må jeg sige, at jeg fik et klart svar på det ene af spørgsmålene, netop omkring dette med fiskeriinspektionen og med forureningen. Der blev klart sagt, at der skulle nogle forhandlinger i gang, og at det var umuligt at sige, hvor omfattende en udvidelse af flådestyrken ville blive i forbindelse med disse operationer. Jeg kan forestille mig, at der med disse udtalelser er givet frit slag for at opbygge den kanonbådsflåde, som jeg omtalte i mit før-

[Kurt Hansen.]

ste indlæg. Det synes jeg er værd at holde fast i.

Vedrørende F 16 fik jeg ikke svar på mit spørgsmål om, hvor store omkostninger der yderligere ville komme i forbindelse med anskaffelsen af disse fly. Regner forsvarsministeren med, at de ca. 10 pct., forsvarsministeren har udtalt de vil komme til at koste mere, holder stik, eller hvad bliver den reelle pris for disse fly? Det synes jeg vi skal have frem.

I forbindelse med genforhandlingsklausulen vil jeg gerne spørge for os andre, som er lidt uden for de her former for gentleman's agreement, som hr. Søgaaard omtalte: har de borgerlige vetoret, hvis socialdemokratiet ønsker at skære ned? Har de borgerlige en reel vetoret? Jeg synes, det var vigtigt at få at vide.

Til sidst: kan vi få en klar garanti for, at der ikke vil komme nedskæringer på det sociale og uddannelsesmæssige område, så længe dette forsvarsforlig løber? Det må være konsekvensen af de udtalelser, som hr. Søgaaard har givet til Information i dag.

(Kort bemærkning).

Brusvang (CD):

Ja, der er en vetoret, men man har jo lov til at administrere den med fornuft.

I mit første indlæg hilste jeg det velkommen, at vi nu fik et klart svar fra de radikale i stedet for de skinmanøvrer, vi har set igennem så mange måneder. Jeg påpegede de politiske konsekvenser, det ville have på en række felter, at den gamle binding mellem det radikale venstre og socialdemokraterne nu på afgørende vis var brudt. Dette ønskede hr. Niels Helveg Petersen ikke at kommentere, men talte i stedet for om noget andet, nemlig om de politiske konsekvenser af, at et parti, som han sagde, havde brudt en aftale. Det er en total misforståelse. Det, der skete med råenergiagiften, var dette, at mit parti og kristeligt folkeparti motiverede regeringen til sammen med de øvrige partier at slutte en anden aftale. Der blev truffet en anden aftale til erstatning for den, der bestod. Det er ikke et forligsbrud, det er en ganske normal politisk procedure. Man har, hr. Niels Helveg Petersen, en aftale, til man træffer en anden.

Formanden:

Det har ikke umiddelbart sammenhæng med det, vi behandler her i dag.

Arentoft (FP):

Det er hr. Kurt Hansen, der kalder mig op på talerstolen, idet hr. Kurt Hansen nævnede noget om fiskeriinspektionen som han ikke vidste så forfærdelig meget om. Jeg vil gerne henvise hr. Kurt Hansen til at læse betænkningen til loven om udvidelse af fiskerigrænserne, hvor der er en fortrinlig redegørelse fra statsministeren netop om fiskeriinspektionen og alt, hvad dertil hører.

Forsvarsministeren (Orla Møller):

Jeg følger ikke, at hr. Ib Christensen stiller spørgsmål, der i nogen grad er irriterende. Jeg opfattede dem i hvert fald ikke i første omgang som direkte spørgsmål.

Om frivillighedsprincippet kan jeg vel sige så meget, at det har vist sig at virke godt, og der er ingen tvivl om, at vi skal fortsætte med det. Men jeg må samtidig gøre opmærksom på, at den paragraf i grundloven, som taler om, at vi skal kunne udskrive til forsvaret, ikke uden videre lader sig ændre, så derfor er den metode, der kan anvendes på dette område, fortsat at skabe så gode muligheder, at et stadig større antal frivilligt melder sig til tjeneste. Men jeg vil gøre opmærksom på, at dér tæller det argument, som hr. Ib Christensen både i første og i anden omgang tog med, beskæftigelsessituationen, ingenting, det har vist sig ganske tydeligt. Det er en lang række andre faktorer, der er afgørende for, om man vil ind som frivillig i forsvaret.

Om militærnægterne skal jeg blot sige, at det ikke er mit bord, det er indenrigsministerens. Men jeg har også været med til i et udvalg at drøfte disse ting. Derfor tør jeg godt svare, at naturligvis skal der være ligestilling. Det har været ønsket hele tiden, men vi er både på dette område og også, når det drejer sig om soldaterløn, i den situation, at vi ikke altid kan få dem, der skal modtage ydelserne, til at erklære sig enige med os. Jeg føler, at vi på begge områder, både når det drejer sig om soldaterløn, og når det drejer sig om aflønning af militærnægterne, søger frem til den retfærdigst mulige løsning.

Til hr. Kurt Hansens konstatering af, at der skulle være frit slag for en kanonbådsflåde, vil jeg gerne sige, at dette har der overhovedet ikke været antydning af i mine bemærkninger. Dette høje ting vil komme til at bestemme, under hvilken form der skal bruges yderligere penge til fiskeriinspektionen.

[Forsvarsministeren.]

I forbindelse med F 16 tør jeg ikke uden videre sige, at det nu ligger fast på 8,7 eller 9,5 eller 10,3 pct. Jeg er nødt til at oplyse i denne forbindelse, at det er en fælles entrepris mellem fem lande, og prisen på det endelige eksemplar lægges til rette efter, hvilke tilbud der kan fås på de forskellige dele, og det er det, der volder besværet med at nå frem til den endelige fastlåsning af prisen. Jeg tror stadig væk, at den prisforøgelse, der bliver tale om, ligger omkring 10 pct. Mere nøjagtigt tør jeg ikke udtrykke det.

Så denne evindelige diskussion om genforhandlingsklausulen. Hvad betyder det at diskutere vetoret eller ikke vetoret? Må jeg gøre opmærksom på, at i det sidste forlig var der ingen genforhandlingsklausul af nogen art. Det var helt klart sådan, at ethvert parti kunne sætte sig imod enhver form for ændring. Hvad skete der i denne periode? Der skete det, at vi skar ca. 100 mill. kr. af forswarets bevillinger alligevel. For det er jo en forudsætning, at hvis nogle partier går ind i et samarbejde med hinanden, må de også kunne snakke fornuft hen ad vejen. Jeg føler mig overbevist om, at det også kan lade sig gøre i denne sag, og derfor vil jeg sige endnu en gang: det, det drejer sig om med det forslag, der behandles her i dag, er at fortsætte en ordning, vi har haft, med nogle få ændringer. Det har vist sig at være godt og fornuftigt for alle parter; det er det, det drejer sig om. Vi har samtidig haft erfaring for, at samarbejdet mellem politiske partier kunne fungere fornuftigt – jeg var lige ved at sige også i nedadgående retning, når vi diskuterer alt det, som genforhandlingsklausulen har været udtryk for. Jeg er overbevist om, at sådan vil det også gå i de næste 4 år.

Og så lige til sidst: det ville jo være vidunderligt for hr. Kurt Hansen og enhver i dette ting, også for mig selv, hvis der var mulighed for at udstede en garanti for, at der ikke ville blive tale om nedskæringer hverken her eller dér. Det skal jeg i hvert fald ikke give mig af med.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til forsvarsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Forsvarsudvalget (10/3 77):

Udtræder: Alfred Hansen

Ny stedf.: Ib Christensen

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 11. marts, kl. 11 med følgende dagsorden:

1) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om landinspektørvirksomhed.

2) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om arbejdsformidling og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Optagelse i arbejdsløshedsforsikringen af værnepligtige, afskaffelse af det bidragydende medlemskab og nedsættelse af aldersgrænsen for medlemskab).

3) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om folkekirkens lønningsvæsen m. m.

4) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd.

Mødet hævet kl. 16.53.